

SMADIT ur den misstänkte rattfylleristens perspektiv

En intervjustudie

Susanne Gustafsson
Jonna Nyberg
Inger Forsberg

Utgivare: 581 95 Linköping	Publikation: VTI rapport 773		
	Utgivningsår: 2013	Projektnummer: 50825	Dnr: 2010/0490-22
	Projektnamn: SMADIT ur den misstänkte rattfylleristens perspektiv		
Författare: Susanne Gustafsson, Jonna Nyberg och Inger Forsberg	Uppdragsgivare: Skyldfonden, Trafikverket Rikspolisstyrelsen Stiftelsen MHF:s fond för trafiksäkerhet		
Titel: SMADIT ur den misstänkte rattfylleristens perspektiv - en intervjustudie			
Referat <p>SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, är en metod som innebär att polisen erbjuder misstänkta rattfyllerister att så snabbt som möjligt komma i kontakt med socialtjänst och/eller beroendevård om de vill ha hjälp med att komma till rätta med sitt missbruk.</p> <p>I föreliggande studie har 14 misstänkta alkoholorattfyllerister djupintervjuats om sin uppfattning och erfarenhet av SMADIT-metoden. Av resultaten framgår att själva händelsen med den onyktra körningen och dess följder har inneburit en vändpunkt i de misstänkta rattfylleristernas liv. De flesta har helt valt bort alkoholen, dessutom har familjerelationer och pressade livssituationer förbättrats. Majoriteten av informanterna tror inte att de kommer att köra onyktra i framtiden.</p> <p>Sammantaget tycker informanterna att SMADIT är en bra metod i arbetet med att förhindra onykter körning. Informanternas berättelser visar att polisens bemötande är mycket viktigt eftersom de flesta upplevde att de befann sig i en skambelagd situation. Intervjumaterialet antyder att polisens bemötande och informantens alkoholvanor kan vara avgörande till att man tackat ja till SMADIT-erbjudandet. Det finns också informanter som trodde att man genom att tacka ja skulle få behålla körkortet och få alkoholås.</p> <p>I studien framkommer några synpunkter som skulle kunna innebära en förbättring av SMADIT-metoden. Det handlar om att polisen alltid ska ge tillräcklig och korrekt muntlig information om SMADIT samt överlämna den skriftliga informationsfoldern innehållande kontaktuppgifter till lokal socialtjänst/beroendevård även till de personer som vid bevisprovtagningen frias från misstanke om rattfylleri. Därutöver bör en person som har svarat nej till SMADIT-erbjudandet bli tillfrågad ytterligare en gång, förslagsvis genom att polisen ringer den misstänkte rattfylleristen eller frågar igen när bilnycklarna hämtas.</p> <p>Vidare framgår att det inte är absolut nödvändigt att den första kontakten med socialtjänst/beroendevård sker inom tjugofyra timmar. Flera av informanterna anger att man behöver tid till eftertanke, dock får det inte gå för många dagar innan kontakt och möte hålls. Slutligen skulle polisens motivation att arbeta med SMADIT kunna upprätthållas om socialtjänsten/beroendevården ber den misstänkte rattfylleristen om tillåtelse att få ge en återkoppling till polisen om att personen har en etablerad kontakt.</p>			
Nyckelord: rattfylleri, alkohol, polis, socialtjänst, beroendevård			
ISSN: 0347-6030	Språk: Svenska	Antal sidor: 78	

Publisher: SE-581 95 Linköping Sweden	Publication: VTI rapport 773		
	Published: 2013	Project code: 50825	Dnr: 2010/0490-22
	Project: Joint action against alcohol and drugs in traffic (SMADIT) – from the suspected drunk driver's point of view		
Author: Susanne Gustafsson, Jonna Nyberg and Inger Forsberg	Sponsor: Skyltfonden, Swedish Transport Administration National Police Board Swedish Abstaining Motorists' Association		
Title: Joint action against alcohol and drugs in traffic (SMADIT) – An interview study with suspected drunk drivers			
Abstract <p>SMADIT, Joint action against alcohol and drugs in traffic, is a method where the police offer suspected drunk drivers contact with the social services or the dependency care and treatment service, who can offer a consultation and, if needed, suitable treatment.</p> <p>In the present study, 14 suspected alcohol drunk drivers were interviewed about their perceptions and experience of the SMADIT method. The results show that the incident with the drunk driving and its consequences have been a turning point in the suspected drunk drivers' lives. Most of the informants have completely opted out of the alcohol, and in addition, family relationships and life situations have improved. The majority of the informants do not think they will drive drunk in the future.</p> <p>Overall, informants think that SMADIT is a good method in its efforts to prevent drunk driving. Informants' narratives show that the police attitude is very important as most felt that they were in a disgraceful situation. The interviews show that the police attitude and the informant's drinking habits can be crucial to the acceptance of SMADIT. There are also respondents who believed that by accepting the help through SMADIT they would retain the driving license and get alcohol interlocks.</p> <p>The study points out some suggestions that could improve the SMADIT method. It is important that the police always provide the suspected drunk driver with sufficient and accurate verbal information about SMADIT and hand over the written information leaflet with contact information for local social treatment services, even to people who have been free from suspicion of drunk driving. In addition, it is important that a person who answered no to the SMADIT-offer is asked a second time, preferably by a call from the police, or that the suspected drunk driver is asked again when the car key is retrieved.</p> <p>Furthermore, it appears that it is not necessary that the first contact with social treatment services takes place within twenty-four hours. Several of the informants state that they need time for reflection, however, it must not pass too many days before a first contact and meeting is held. Finally, the police motivation to work with SMADIT can be maintained if the social treatment services ask the suspected drunk driver for permission to give a feedback to the police about the person's contact with the social treatment service.</p>			
Keywords: drunk driving, drunk driving, alcohol, police, social service, dependency and treatment service			
ISSN: 0347-6030	Language: Swedish	No. of pages: 78	

Förord

Den här slutrapporten är framtagen med ekonomiskt stöd från Trafikverkets Skyltfond (Ärendenr. TRV2010/87074A). Ståndpunkter och slutsatser i rapporten reflekterar författarna och överensstämmer inte med nödvändighet med Trafikverkets ståndpunkter och slutsatser inom rapportens ämnesområde. Kontaktpersoner vid Trafikverket har varit Sofia Persson och Anita Ramstedt.

Ekonomiskt stöd har också erhållits från Rikspolisstyrelsen där kommissarie Bengt Svensson varit kontaktperson (ärendenr. POA-333-1419/11).

Slutligen har Stiftelsen MHF:s fond för trafiksäkerhet bidragit med medel till studien. Kontaktperson har varit trafiksäkerhetschef Lars Olov Sjöström.

Susanne Gustafsson har varit projektledare och tillsammans med Inger Forsberg genomfört intervjuerna. Jonna Nyberg har analyserat intervjuerna. Förutom författarna har Sonja Forward medverkat i projektet.

Vi tackar poliser och personal inom beroendevård och socialtjänst som hjälpt oss i arbetet med att finna personer att intervjua. Slutligen riktar vi också ett varmt tack till de personer som vi har intervjuat och som försett oss med underlag till studiens resultat.

Linköping, november 2012

Susanne Gustafsson
Projektledare

Kvalitetsgranskning

Granskningsseminarium genomfört 26 november 2012 där Robert Hrelja var lektor. Susanne Gustafsson har genomfört justeringar av slutligt rapportmanus. Projektledarens närmaste chef Astrid Linder har därefter granskat och godkänt publikationen för publicering 12 december 2012.

Quality review

Review seminar was carried out on 26 November 2012 where Robert Hrelja reviewed and commented on the report. Susanne Gustafsson has made alterations to the final manuscript of the report. The research director of the project manager Astrid Linder examined and approved the report for publication on 12 December 2012.

Innehåll

Sammanfattning	5
Summary	7
1 Inledning	9
1.1 SMADIT - Samverkan mot alkohol och droger i trafiken	9
1.2 Polisens övervakning	10
1.3 Tidigare studier	10
2 Syfte.....	13
3 Metod och material	14
3.1 Enkätstudie	14
3.2 Kvalitativa intervjuer.....	14
3.3 Innebörd av begrepp.....	17
3.4 Rapportens disposition	18
4 Enkätstudie bland polismyndigheter	19
5 Intervjustudie med misstänkta rattfyllerister	20
5.1 Informanternas kontextuella bakgrund.....	20
5.2 Orsak till den aktuella onyktra körningen	23
5.3 Polisens stoppande	27
5.4 Polisens rutiner efter stoppandet	29
5.5 Polisens bemötande	32
5.6 Beslutet att tacka ja till SMADIT	34
5.7 SMADIT-blanketten	36
5.8 Socialtjänsten/beroendevården	37
5.9 Situationen idag och syn på framtiden.....	43
5.10 SMADIT-metoden och andra åtgärder mot rattfylleri	45
5.11 Synpunkter och förbättringsförslag gällande SMADIT	50
6 Sammanfattande diskussion.....	56
7 Rekommendationer	61
8 Förslag till fortsatt forskning	62
Referenser.....	63
Bilaga 1 Frågeformulär till polismyndigheter	
Bilaga 2 Intervjuguide SMADIT	
Bilaga 3 Förfrågan från VTI till Polismyndigheten i Östergötlands län	
Bilaga 4 Sammanfattning av tidigare utvärderingar inom SMADIT	
Bilaga 5 Inbjudningskort	
Bilaga 6 Talong för anmälan	

SMADIT ur den misstänkte rattfylleristens perspektiv. En intervjustudie.

av Susanne Gustafsson, Jonna Nyberg och Inger Forsberg
VTI
581 95 Linköping

Sammanfattning

SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, är en metod med syfte att minska antalet återfall i rattfylleribrott. SMADIT-metoden innebär att Polisen (även Tullverket och Kustbevakningen) erbjuder misstänkta rattfyllerister att så snabbt som möjligt komma i kontakt med socialtjänst och/eller beroendevård om de vill ha hjälp med att komma till rätta med sitt missbruk.

I föreliggande studie har 14 misstänkta alkoholrattfyllerister djupintervjuats om sin uppfattning och erfarenhet av SMADIT, varför de har tackat ja till SMADIT och på vilket sätt SMADIT har hjälpt dem.

Inledningsvis genomfördes en kortare enkätundersökning inom samtliga 21 polismyndigheter. Av enkätundersökningen framgår att mindre än hälften av alla misstänkta rattfyllerister erbjuds hjälp genom SMADIT. Av dem som erbjuds hjälp tackar ungefär en fjärdedel ja till ett samtal med socialtjänst eller beroendevård. I majoriteten av polismyndigheterna är inga eller mycket få poliser utbildade i motiverande samtalsteknik (MI, motivational interviewing).

För de misstänkta rattfylleristerna som intervjuats har själva händelsen med den onyktra körningen och dess följder inneburit en vändpunkt i livet, en nystart med ett sundare liv. De flesta har helt valt bort alkoholen. Även informanternas familjerelationer och pressade livssituationer har blivit bättre. Majoriteten av informanterna tror inte att de kommer att köra onyktra i framtiden.

Sammantaget tycker informanterna att SMADIT är en bra metod i arbetet med att förhindra onykter körning. Informanternas berättelser visar att polisens bemötande är mycket viktigt eftersom de flesta upplevde att de befann sig i en skambelagd situation. Därför var polisens vänlighet och förståelse betydelsefull och kan möjligen ha bidragit till att man tackade ja till polisens erbjudande om samtal med socialtjänst/beroendevård. Det finns även andra faktorer som kan ha påverkat detta beslut. Det gäller framför allt informantens alkoholvanor, där det i flertalet fall handlar om ett mer eller mindre långvarigt alkoholmissbruk, och där man upplever att man genom SMADIT får en chans att göra en vändpunkt i livet och ta tag i sina problem, både avseende alkoholmissbruket och annan psykisk ohälsa. En annan förklaring till att informanterna tackat ja till SMADIT är att man i det tillstånd man befinner sig inte är helt medveten om att man skrivit under SMADIT-blanketten som ger socialtjänsten/beroendevården en möjlighet att ta kontakt med den misstänkte rattfylleristen. En ytterligare förklaring till att man svarade ja till erbjudandet kan vara att informanten därmed hoppades på möjligheten att få behålla körkortet och få alkoholås.

I studien framkommer några förslag som skulle kunna innebära en förbättring av SMADIT-metoden. Det handlar om att polisen alltid ska ge tillräcklig och korrekt muntlig information om SMADIT samt överlämna den skriftliga informationsfoldern med kontaktuppgifter till lokal socialtjänst/beroendevård. Foldern kan ge den misstänkte rattfylleristen ytterligare information och en chans att eventuellt själv ta

kontakt med socialtjänst/beroendevård. Det är vidare viktigt att erbjudandet ges även till de personer som vid bevisprovtagningen frias från misstanke om rattfylleri. Det framkommer även att det är viktigt att en person som har svarat nej till SMADIT blir tillfrågad ytterligare en gång vid ett annat tillfälle. Detta kan ske genom att polisen ringer den misstänkte rattfylleristen eller att frågan ges igen när bilnycklarna hämtas.

Vidare framgår av intervjuerna att det inte är absolut nödvändigt att den första kontakten med socialtjänsten/beroendevården sker inom tjugofyra timmar. Flera av informanterna anger vikten av att man behöver tid till eftertanke och att hämta sig från chocken efter att ha blivit stoppad av polisen misstänkt för rattfylleri. Det är dock, enligt informanterna, viktigt att det inte går för många dagar innan kontakt och möte hålls.

Slutligen skulle polisens motivation att arbeta med SMADIT kunna upprätthållas om socialtjänsten/beroendevården ber den misstänkte rattfylleristen om tillåtelse att få ge en återkoppling till polisen om att personen har en etablerad kontakt och eventuellt även om att behandling eller liknande påbörjats. Ett sådant arbetssätt som bygger på frivillighet att ge återkoppling bryter inte mot de sekretessregler som finns.

Joint action against alcohol and drugs in traffic (SMADIT) – An interview study with suspected drunk drivers

by Susanne Gustafsson, Jonna Nyberg and Inger Forsberg
VTI (Swedish National Road and Transport Research Institute)
SE-581 95 Linköping, Sweden

Summary

SMADIT, Joint action against alcohol and drugs in traffic, is a method that is intended to reduce the number of repeated drunk driving offences. The goal of the measure is that every suspected drunk or drug driver shall, as soon as apprehended by the police, be offered contact with the social services or the dependency care and treatment services, who can offer a consultation and, if needed, suitable treatment.

In the present study, 14 suspected drunk drivers were interviewed about their perceptions and experience of SMADIT, why they have accepted treatment and how SMADIT has helped them.

Initially in the study, there was a short survey within all 21 police authorities. The results of the survey show that less than half of all suspected drunk drivers were offered help through SMADIT. Of those who were offered help, about a quarter accepted to be contacted by social treatment services. In the majority of the police authorities, none or a very few of the police officers were trained in motivational interviewing techniques (MI).

The interviewed suspected drunk drivers stated that the drunk driving incident and its consequences led to a turning point in life, a new start with a healthier life. Most of the informants have completely opted out of the alcohol. Also, the informants' family relationships and life situations have improved. The majority of the informants do not think they will drive drunk in the future.

Overall, informants think that SMADIT is a good method to prevent drunk driving. Informants' narratives show that the police attitude is very important as most of the informants felt that they were in a disgraceful situation. Therefore, police kindness and understanding were important and can probably contribute to the informants' acceptance of the police offer to talk with the social treatment services. There are also other factors that may have influenced this decision. This applies particularly to the informant's drinking habits, which in most cases involve a more or less prolonged alcohol abuse. People also seem to think that they get a chance to make a turning point in life and face their problems, both alcohol abuse and other mental illnesses. Another explanation for the informants' acceptance of the SMADIT-offer is that they are in an emotional state so they are not fully aware that they have signed the SMADIT-form that provides the social treatment services with contact information. A further explanation for the acceptance to the offer may be that the informant is hoping to retain the driving license and get alcohol interlocks.

The study points out some suggestions that could improve the SMADIT method. It is important that the police always provide the suspected drunk driver with sufficient and accurate verbal information about SMADIT and hand over the written information leaflet with contact information for local social treatment services. The folder may give the suspected drunk driver further information and a chance to take contact on their own

initiative. It is also important that the offer is given to people who have been freed from suspicion of drunk driving. Further, it is important that a person, who answered no to SMADIT, is asked again at another time. This can be done by a call from the police, or that the suspected drunk driver is asked again when the car key is retrieved.

Furthermore, the interviews show that it is not necessary that the first contact with the social treatment services takes place within twenty-four hours. Several of the informants indicate the need of time for reflection and to recover from the shock after being stopped by the police on suspicion of drunk driving. However, according to informants, it is important that not too many days pass before a first contact and meeting is held.

Finally, the police motivation to work with SMADIT can be maintained if the social treatment services ask the suspected drunk driver for permission to give feedback to the police about the person's contact with the social treatment services.

1 Inledning

I rapportens inledning presenteras SMADIT-metoden. SMADIT står för Samverkan mot alkohol och droger i trafiken. Dessutom beskrivs polisens arbete mot rattfylleri, de lagar som reglerar detta samt en kortare beskrivning om straff och körkortsåterkallelse. Slutligen presenteras några tidigare studier inom området.

1.1 SMADIT - Samverkan mot alkohol och droger i trafiken

SMADIT är en metod med syfte att minska antalet återfall i rattfylleribrott. Samverkan sker mellan Trafikverket, Polisen, Kustbevakningen, Tullverket, kommunerna (socialtjänsten), landstingen (beroendevården), Transportstyrelsen och Kriminalvården/Frivården. SMADIT finns över hela landet, men kan regionalt/lokalt se olika ut. Vägverket¹ påbörjade år 2003 det nationella samverkansprojektet med utgångspunkt i den samverkan som startade i Skellefteå år 1997 mellan Polisen, socialtjänsten och beroendevården under namnet Skelleftemodellen.

Metodens utgångspunkt är att misstänkta rattfyllerister så snabbt som möjligt ska komma i kontakt med socialtjänst och/eller beroendevård om de vill ha hjälp med att komma till rätta med sitt missbruk. Polisens nykterhetskontroll² antas utlösa en kris-situation som gör personen ifråga mottaglig för ett erbjudande om hjälp med sina problem. När rattfylleristen börjar oroa sig för konsekvenser i form av svårigheter med att ta sig till sitt arbete utan körkort, vad familjen ska tycka, böter eller i värsta fall fängelse ska hjälp erbjudas, helst inom tjugofyra timmar. Efter tjugofyra timmar har det antagits att förnekelsen av det egna missbruket gjort vederbörande mindre mottaglig för erbjudande om hjälp. Om personen tackar ja till det erbjudande som polisen lämnar om samtal med socialtjänst/beroendevård, skriver denne under en speciell blankett som polisen faxar till socialtjänsten/beroendevården. Blanketten utgör ett underlag när socialtjänsten/beroendevården kontaktar den misstänkte rattfylleristen för ett inledande samtal. Det förekommer också, på vissa orter i landet, att den misstänkte rattfylleristen skjutsas direkt till en lokal där polisen och beroendevården gemensamt finns.

En viktig utgångspunkt i SMADIT är frivillighet; det står vederbörande fritt att tacka ja eller nej till erbjudandet eftersom det inte finns någon laglig grund att tvinga någon att tacka ja till samtal med socialtjänst/beroendevård. SMADIT-erbjudandet ska ges oavsett om rattfylleriet beror på alkohol- eller narkotikaintag. Intentionen är att polisen även ska ge SMADIT-erbjudandet till dem som vid bevistagningen i Evidenzern inte är över straffbar gräns.

Det arbetssätt som kännetecknar SMADIT, det vill säga att den misstänkte rattfylleristen så snart som möjligt efter händelsen får kontakt med socialtjänst eller beroendevård, finns inte i andra länder utan är unikt för Sverige (Forsman m.fl., 2011).

I en nationell utvärdering av SMADIT konstateras att ”kunskap om den rattfulles upplevelser vid mötet med polis, socialtjänst och beroendevård borde kunna ge fördjupade insikter om varför rattfyllerister tackar ja eller nej, vilket i sin tur skulle

¹ Vägverkets tidigare verksamhet ingår sedan 1 april 2010 i Trafikverket.

² Även Tullverket och Kustbevakningen har rätt att göra nykterhetskontroller och ta alkoholutandningsprov, men för att underlätta läsbarheten i rapporten, skriver vi i det följande enbart om Polisen.

kunna ligga till grund för förbättrade rutiner och motiverande samtal. Det är ett viktigt framtida utvärderingsbehov.” (Hrelja m.fl., 2009, s. 47).

1.2 Polisens övervakning

Utgångspunkten i SMADIT-metoden är polisens arbete mot rattfylleriet. Till sin hjälp har polisen lagar, strategier och instrument. Polisen har rätt att ta alkoholutandningsprov utan att det finns skälig misstanke om rattfylleribrott (Lag (1976:1090) om alkoholutandningsprov). Varje polisinitierat möte med en motorfordonsförare ska i normalfallet resultera i ett alkoholutandningsprov. För dessa prov använder polisen ett sållningsinstrument som kan användas på plats och som endast anger om eventuell alkoholkoncentration överstiger gränsvärdet 0,10 milligram per liter utandningsluft eller inte. I de fall sållningsinstrumentet ger positivt utslag genomförs ytterligare prov för att fastställa alkoholkoncentrationen i bevisyfte. Detta prov genomförs i första hand som ett utandningsprov i bevisinstrumentet Evidenzer³ eller, om detta inte fungerar, som ett blodprov.

Gränsen för rattfylleri är, som ovan beskrivits, 0,10 milligram per liter i utandningsluften, vilket motsvara 0,2 promille alkohol i blodet. Vid grovt rattfylleri ska alkoholkoncentrationen ha uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften. Detta finns reglerat i lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott. För narkotiska preparat gäller en nollgräns (undantaget är narkotika som intagits i enlighet med läkares ordination). Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader, för grovt rattfylleri kan man dömas till fängelse i högst två år. Ett fängelsestraff kan omvandlas till villkorlig dom eller skyddstillsyn med samhällstjänst.

Vid ett rattfylleribrott återkallas körkortet. Transportstyrelsen beslutar om spärrtid, det vill säga hur lång tid körkortet skall vara återkallat, maximalt tre år. Vid grovt rattfylleri är spärrtiden lägst två år. Den som fått sitt körkort återkallat på grund av rattfylleri eller grovt rattfylleri kan ansöka om körkort med villkor om alkoholås, i stället för att vara utan körkort (Körkortsportalen, 2012). Förutsättningen är att sökanden har ett svenskt körkort och att det handlar om rattfylleri på grund av alkohol, inte andra droger. Villkorstiden är ett eller två år. Om det är fråga om grovt rattfylleri, om sökanden tidigare under de fem senaste åren har gjort sig skyldig till rattfylleri till följd av alkoholförtäring eller har diagnosen alkoholberoende eller alkoholmissbruk är villkorstiden två år. Straff utdöms även om man får villkor om alkoholås.

1.3 Tidigare studier

De tidigare utvärderingar som gjorts av SMADIT består av studier utifrån ett myndighetsperspektiv. Två utvärderingar finns som gäller SMADIT i Stockholms län (Gustafsson, 2007; Gustafsson & Henriksson, 2007). I dessa utvärderingar skedde en uppföljning av verksamhetsmål, processmål och informationsmål med hjälp av sammanfattande statistik från verksamheten, enkätstudier och intervjustudier. Av resultaten framgår att i SMADIT:s utvecklingsfas 2005-2007 erhöll cirka 67 procent av

³ Evidenzer är ett portabelt bevisinstrument för provtagning vid misstänkt rattfylleri (jfr. det engelska ordet evidence.)

SMADIT-kunderna ett SMADIT-erbjudande, och av dessa som erhållit ett erbjudande tackade en fjärdedel (25 %) ja till ett samtal med socialtjänst/beroendevård.

I en nationell utvärdering av SMADIT (Hrelja m.fl., 2009) var det ungefär 20 procent av de misstänkta rattfylleristerna som tillfrågats om SMADIT som tackade ja till polisens erbjudande om kontakt med socialtjänst/beroendevård. Av denna utvärdering framgår också att det bland de medverkande myndigheterna finns en positiv inställning till att arbeta med SMADIT och att verksamheten fungerar relativt bra i många län. Polisen önskar dock utbildning i motiverande samtal⁴. Den utbildning i motiverande samtal som polisen efterfrågar är, enligt polisen i Stockholms län, ”en av nycklarna till att lära sig att locka fram ett förändringsbeteende, utan att konfrontera eller skuldbelägga. Man lär sig att lyssna, använda öppna frågor och reflektera, och på det sättet öppna upp ett djupare samtal.” (Polisen, 2012). I utvärderingen av Hrelja m.fl. (2009) framkom också att polisen önskar mer kunskap om vad som händer med de misstänkta rattfylleristerna – en kunskap som de anser behöva för att upprätthålla motivationen till att arbeta med SMADIT.

I de ovan nämnda SMADIT-utvärderingarna saknas den misstänkte rattfylleristens perspektiv och det finns inte heller någon annan studie som tar ett vetenskapligt och nationellt helhetsgrepp om SMADIT utifrån detta perspektiv.

I en utvärdering av SMADIT i Dalarnas län (Hansson, 2011) har intervjuer genomförts med poliser samt personal från beroendevård och socialtjänst. Även fyra intervjuer har genomförts med personer som omhändertagits för rattfylleri och därmed erbjudits hjälp i enlighet med SMADIT:s metod. Tre av dessa intervjupersoner hade tackat ja till erbjuden hjälp och en hade avböjt. Deras respektive berättelser finns sammanfattade i rapporten. För var och en ges en kort beskrivning av deras bakgrund och den händelse som leder till misstanke om rattfylleri, vilket förväntas ge en förståelse till deras beslut att tacka ja eller nej till SMADIT.

I ett par mindre studentarbeten finns också den misstänkte rattfylleristens perspektiv med. Hylander (2011) har i en C-uppsats vid Umeå universitet studerat erfarenheter från polis och kuratorer angående SMADIT, och där även ett fåtal klienters erfarenheter insamlades genom narrativ metod (en kvalitativ metod där informanten får skriva ned sin berättelse i brevform, med hjälp av stödfrågor). I studien framkom det att klienterna kände stor skam och skuld över rattfylleriet, hade positiva erfarenheter av polisens och beroendevårdens bemötande samt såg omhändertagandet och konsekvenserna som något i slutänden positivt. Rattfylleristernas perspektiv, med utgångspunkt i hur de upplevt och påverkats av de myndigheter som innefattar SMADIT (polisen och socialtjänsten), har också beskrivits i en C-uppsats vid Högskolan i Kalmar (Sigurdsson & Wahlström, 2005). Utifrån intervjuer fann författarna att rattfylleristerna hade positiva erfarenheter av myndigheternas bemötande. Resultaten indikerar dock, enligt författarna, att det inte är säkert att rattfylleristerna har gått med på samtal med socialtjänsten med anledning av ett gott bemötande – samtliga talade under intervjuerna om möjligheten till att få strafflindring om de tackade ja, varför detta skulle kunna vara orsaken till deltagandet. Slutligen visar studien att rattfylleristerna verkar ha kommit till insikt om sina alkoholproblem, med anledning av den hjälp de fått.

⁴ Motiverande samtal (Motivational Interviewing) är en samtalsmetod utvecklad inom beroendevården, med avsikt att stärka en vårdtagarens motivation till förändring (se till exempel Barth & Näsholm, 2006).

Det centrala i SMADIT-metoden är samtalet mellan polisen och den misstänkte rattfylleristen. För att kunna ytterligare förbättra metoden är det viktigt att förstå vad det är som får den misstänkte rattfylleristen att tacka ja till kontakt med socialtjänst/beroendevård. En sådan förståelse kan bara erhållas i en studie där den misstänkte rattfylleristen får komma till tals, vilket har varit arbets sättet i föreliggande studie.

2 Syfte

Det övergripande syftet med denna studie har varit att finna förbättringar av SMADIT-metoden som kan möjliggöra att fler misstänkta rattfyllerister tackar ja till polisens erbjudande om samtal med socialtjänst/beroendevård och att fler misstänkta rattfyllerister kommer i behandling eller får vård. I förlängningen kan detta innebära att antalet rattfyllerister minskar och därmed att trafiksäkerheten ökar och risken för att dödas eller skadas i trafiken minskar. För att nå detta syfte genomförs en intervjustudie rörande misstänkta rattfylleristers uppfattningar och erfarenheter av SMADIT, varför de misstänkta rattfylleristerna tackat ja till SMADIT och på vilket sätt SMADIT hjälpt dem.

För att få en uppfattning huruvida en hög andel MI-utbildade poliser leder till en högre andel misstänkta rattfyllerister som tackar ja till SMADIT, genomförs även en kortare enkätundersökning inom samtliga 21 polismyndigheter.

3 Metod och material

I detta kapitel beskrivs de metoder som använts i studien, hur studien genomförts och hur material behandlats. Det ska här också påpekas att det huvudsakliga syftet med rapporten är att utifrån intervjustudien ge den misstänkte rattfylleristens perspektiv på SMADIT. De resultat som finns från enkäten till polismyndigheterna används främst för att få en förståelse av intervjustudien.

3.1 Enkätstudie

Inledningsvis i projektet skickades ett frågeformulär (se bilaga 1) till var och en av Sveriges 21 polismyndigheter med syfte att undersöka omfattningen av polisens utbildning i motiverande samtal (MI). I frågeformuläret fick kontaktperson på respektive myndighet fylla i uppgifter om hur stor andel av myndighetens poliser i yttre tjänst som vid ifyllnadstillfället i november 2011 hade utbildning i motiverande samtal. Denna bakgrundskunskap skulle underlätta urvalet av polismyndigheter där vi ville rekrytera personer att intervjua. Förhoppningen var också att kunna se om det var fler som tackade ja till SMADIT-erbjudandet om polisen var utbildad i motiverande samtal.

Frågor fanns också gällande antal SMADIT-kunder, det vill säga fordonsförare som bör vara föremål för SMADIT-erbjudandet. Här var syftet att få en uppfattning huruvida en högre andel MI-utbildade poliser leder till att en högre andel av de misstänkta rattfylleristerna erbjuds SMADIT och också tackar ja.

3.2 Kvalitativa intervjuer

För att utvärdera SMADIT utifrån den misstänkta rattfylleristens perspektiv har en kvalitativ metod med djupintervjuer valts. Styrkan med en kvalitativ studie är att den är flexibel och kan anpassas till situation och därmed bidra till en djupare beskrivning och förståelse av en specifik fråga eller företeelse. Intervjumetoden som använts är halvstrukturerade intervjuer, vilket innebär att intervjun utgår från en intervjuguide där de frågeställningar som avses besvaras i studien finns med. Intervjuns halvstrukturerade karaktär medför en öppenhet för viktiga aspekter som kanske inte skulle komma fram i intervjun om den följde ett strikt frågeformulär (Kvale, 1997).

De misstänkta rattfylleristernas egna berättelser och perspektiv bildar så kallade täta beskrivningar (thick description)⁵; en kontextuell kunskap och förståelse som kan användas i samband med förbättringar av SMADIT-metoden. Den kvalitativa forskningsansatsen ger således inte några statistiska generella resultat, vilket inte heller är studiens syfte. Istället för att svara på frågor om *hur många* och *hur mycket* svarar den kvalitativa studien på frågor som handlar om *hur* och *varför* (Holme & Solvang, 1997).

⁵ ”Thick description” är ett uttryck från antropologen Cliffords Geertz (1973). En svensk översättning är ”täta beskrivningar”, där detaljerade beskrivningar görs av det som man vill undersöka och där det sätts in i en kontext. En jämförelse kan här göras med ”tunn beskrivning” (”thin description”) som istället handlar om att rapportera fakta, oberoende av den kontext som företeelsen ingår i (se vidare i exempelvis Geertz, 1973; Denzin, 1989).

Intervjuguide

Intervjuguiden (se bilaga 2) består av ett antal övergripande öppna frågor, som i sin tur har flera följdfrågor för att ge stort utrymme till den intervjuades berättelse och spontana uttalanden. En del frågor rör rutiner inom SMADIT medan andra mer fokuserar på bemötanden från polisen respektive socialtjänsten/beroendevården.

Följande frågeställningar finns i intervjuguiden:

- Hur upplevde den misstänkte rattfylleristen mötet/samtalet med polisen?
- Hur ser den misstänkte rattfylleristen på de rutiner som finns kring SMADIT?
- Vad gjorde att man tackade ja eller nej till erbjudandet om samtal med socialtjänsten/beroendevården?
- Har det någon betydelse om polisen och socialtjänsten/beroendevården finns i närheten av varandra?
- Har det någon betydelse om polisen ordnar direkttransport till socialtjänsten/beroendevården?
- Har eventuell tidigare rattfyllerikörning påverka på beslutet att tacka ja eller nej till erbjudandet?
- Hur upplevde den misstänkte rattfylleristen mötet/samtalet med socialtjänsten/beroendevården?
- Hur var personalens förmåga att samtala om vad som hänt och informera om vad som erbjuds?
- Vad gjorde att man tackade ja eller nej till erbjudandet om vård/ behandling?
- Hur snabbt kom den misstänkte rattfylleristen till möte/samtal med socialtjänsten/beroendevården?
- Finns det någon åsikt om betydelsen av tidsförloppet mellan ertappandet och mötet/samtalet med socialtjänsten/beroendevården?

Etiska aspekter

Med anledning av studiens känsliga natur, där de intervjuade utlämnar sig själva i samband med frågor som kan väcka många olika känslor, har projektet innan genomförande genomgått en etikprövning hos Etikprövningsnämnden i Linköping. Nämnden begärde in kompletteringar av ansökan, vilket ingavs. Ansökan godkändes vid sammanträde 2011-06-14 (Dnr. 2011/170-31), under förutsättning att polisen inte skulle ta in anmälningar från misstänkta rattfyllerister till deltagande i forskningsprojektet. Inbjudningskort skulle emellertid få lämnas ut av polisen, men den misstänkte rattfylleristen skulle själv anmäla sig till VTI för deltagande i studien. I ansökan till Etikprövningsnämnden angavs att det var möjligt att också söka deltagare till studien hos socialtjänsten/beroendevården om det skulle visa sig svårt att nå personer via polisen.

Överlag ska den etiska aspekten alltid finnas med under den kvalitativa forskningsprocessen (Kvale, 1997). I detta sammanhang finns tre etiska riktlinjer: informerat samtycke, konfidentialitet samt konsekvenser. Med informerat samtycke avses att intervjupersonerna är informerade om studiens syfte och upplägg liksom även eventuella risker och fördelar för intervjupersonen ifråga. Intervjupersonerna ska också ha fått information om att han eller hon när som helst kan avbryta sitt deltagande i studien. Med konfidentialitet försäkras intervjupersonen att han eller hon inte kommer att kunna identifieras i studiens slutresultat. Vad gäller konsekvenser avser studien att utformas så att till exempel risken för att intervjuperson ska lida skada är så liten som möjligt. I

föreliggande studie har dessa aspekter lyfts i ovan nämnda prövning hos Etikprövningsnämnden.

Urval och rekrytering

För att rekrytera intervjupersoner till intervjustudien har vi i samråd med kontaktpersoner på Trafikverket och Rikspolisstyrelsen (RPS) valt ut ett antal polismyndigheter där skillnader finns dels beroende på om polisen genomgått utbildning i motiverande samtal eller inte, dels om bevisinstrumentet (Evidenzern) är placerat i anslutning till socialtjänsten/beroendevården eller inte. Även information från enkätstudien användes i samband med urvalet.

Förfrågan om hjälp med rekrytering av intervjupersoner skickades till de föreslagna polismyndigheterna (se exempel på förfrågan i bilaga 3). Ytterligare några polismyndigheter kontaktades efterhand och totalt bad vi om hjälp med rekrytering av misstänkta rattfyllerister i nio polismyndigheter spridda över landet. Inledningsvis tillfrågades kontaktpersonerna (trafikpolischef, annan ansvarig för trafikfrågor eller SMADIT-ansvarig) via telefon. I samband med den skriftliga förfrågan har polismyndigheterna även fått information om projektet och om tidigare utvärderingar av SMADIT (se bilaga 4).

Vi bad polisen vid de aktuella polismyndigheterna att överlämna ett inbjudningskort från VTI (se bilaga 5) till den misstänkte rattfylleristen i samband med provtagningen vid Evidenzern. Inbjudningskortet till studien skulle lämnas oavsett om personen tackat ja eller nej till att träffa socialtjänsten/beroendevården. Den misstänkte rattfylleristen skulle sedan, efter att ha satt sig in i inbjudan om medverkan i studien, själv ta kontakt med VTI för en överenskommelse om när och var intervjun skulle kunna genomföras.

På ett tidigt stadium framkom att det var mycket svårt att rekrytera intervjupersoner i samband med polisens omhändertagande. Endast ett fåtal rattfyllerister anmälde sig och ingen av dem hade sagt nej till SMADIT. Vi fick därför ge upp ursprungstanken om att intervjua tio personer som tackat ja till SMADIT och tio personer som tackat nej till SMADIT. Parallellt med rekryteringsförsöken via polisen kom rekryteringen därför även att ske via socialtjänsten/beroendevården i län där polisen angett hög respektive låg utbildningsgrad i motiverande samtal (MI). Hjälp med kontakter erhöles från Trafikverkets regionala SMADIT-samordnare i Trafikverkets regioner Syd och Öst. Totalt har 13 beroendekliniker/mottagningar eller socialtjänster erhållit inbjudningskort anpassade till rekrytering via socialtjänst/beroendevård. Vid rekryteringen via socialtjänst/beroendevård har den misstänkte rattfylleristen även erbjudits att skriftligt på en talong (se bilaga 6) ge socialtjänsten/beroendevården tillåtelse att lämna ut dennes namn och telefonnummer till kontaktpersonerna på VTI, så att forskarna istället skulle kunna kontakta den misstänkte rattfylleristen.

Vi ville också intervjua personer som omhändertagits där polisen och socialtjänsten/beroendevården har ett nära samarbete genom att bevisinstrumentet Evidenzern finns placerat i gemensamma lokaler. Vi hade kontakter med både Polismyndigheten och landstingets beroendecentrum på en sådan ort, men ingen misstänkt rattfyllerist anmälde sig därifrån.

Sammantaget resulterade de svårigheter som uppstod vad gäller rekryteringen att den föreliggande studien enbart berör personer misstänkta för rattfylleri som tackat ja till SMADIT. Det ska också påpekas att enbart rattfyllerister misstänkta för alkoholrattfylleri ingår i studien.

Intervjustudien har slutligen genomförts med 14 personer (13 män och 1 kvinna) från geografiskt spridda orter. Det var tre personer som kom via inbjudan hos polisen och resterande hade anmält sitt deltagande genom att fylla i talongen hos socialtjänst/beroendevård. Minst en av dessa berättade dock att han även fått vår inbjudan till studien hos polisen, men inte själv kontaktat VTI och anmält sig. De flesta informanterna bodde i län där polismyndigheten, enligt den inledande enkätstudien har en ganska hög andel MI-utbildade poliser i yttre tjänst. Det är emellertid inte möjligt att veta om just de poliser intervjupersonerna träffade var utbildade i MI. Vi vill också på grund av löfte om intervjupersonernas anonymitet i studien inte utlämna på vilka orter polisen omhändertog den misstänkte rattfylleristen.

Genomförande av intervjuer, analysarbete och hantering av citat

De misstänkte rattfyllerister som anmält sig till studien kontaktades inledningsvis via telefon för att bestämma tid och plats för intervjun. Intervjuerna genomfördes sedan, företrädesvis på den misstänkte rattfylleristen hemort: i hemmet, på bibliotek eller annan överenskommen plats. Två intervjuer skedde via telefon, då det inte var möjligt att träffas personligen.

I genomsnitt har en intervju tagit mellan 40 och 90 minuter. Intervjuerna har spelats in på diktafon med intervjupersonernas medgivande. Intervjuerna genomfördes under tidsperioden december 2011 - september 2012.

Intervjumaterialet har transkriberats ordagrant. Det transkriberade intervjumaterialet har inledningsvis genomlästs grundligt, varpå innehållet först har grovstrukturerats med hjälp av de frågor som var uppställda i intervjuguiden. Därefter har materialet analyserats ytterligare, där både likheter och variationer i de intervjuade personernas berättelser beaktats.

Enligt Kvale (1997) kan flera uttolkare av samma intervjumaterial förhindra att analysen blir präglad av allt för mycket subjektivitet. Med flera uttolkare blir analysarbetet även rikare i det att man kan ha olika uppfattningar om intervjuinnehållet. I föreliggande studie har materialet först analyserats av en person som själv inte genomförde några av intervjuerna. De som har intervjuat de misstänkta rattfylleristerna har sedan läst ett första utkast och därefter lämnat synpunkter på analysen.

I den föreliggande rapporten används citat ur intervjuerna för att belysa studiens resultat. Citaten är ordagranna, men kan ha genomgått en lätt språklig redigering för läsbarhetens skull. Ibland har citaten kortats ned, vilket markerats med /.../. Ibland har ord lagts till för att förbättra läsförståelsen vilket har markerats inom hakparentes. De personer som intervjuats och citeras anges med bokstaven I (informant) och en siffra, till exempel I1, medan intervjuaren anges med VTI.

3.3 Innebörd av begrepp

Vi vill här kort ge vår innebörd av några begrepp som används i resultatredovisningen.

Ett par begrepp som används inom SMADIT-metoden är SMADIT-kund och SMADIT-erbjudande. Med *SMADIT-kund* menas en fordonsförare bosatt i Sverige som blivit misstänkt för rattfylleri. Med *SMADIT-erbjudande* menas att polisen lämnar ett erbjudande om samtal med socialtjänst eller beroendevård, vilket SMADIT-kunden kan tacka ja eller nej till.

Både begreppet onykter körning och rattfylleri används i rapporten. *Onykter körning* behöver inte innebära att man varit över den straffbara gränsen om 0,2 promille alkohol i blodet. När ordet *rattfylleri* däremot används handlar det om att alkoholhalten är över straffbar gräns.

Överlag kallas de personer som intervjuats för *informanter*. Även begreppet *misstänkta rattfyllerister* kan förekomma.

Generellt används begreppet *socialtjänst/beroendevård*. Det kan handla om alkohol/missbruks -enheter, -mottagningar, -kliniker etcetera som antingen kommunen eller landstinget tillhandahåller. Med hänsyn till löfte om konfidentialitet väljer vi att oftast inte ange något mer precist än formuleringen socialtjänst/beroendevård.

3.4 Rapportens disposition

I kapitel 4 ges resultat från den enkätstudie som genomfördes bland samtliga polismyndigheter. I kapitel 5 presenteras resultat från intervjustudien med misstänkta rattfyllerister. De framtagna resultaten diskuteras i kapitel 6 och i kapitel 7 lämnas rekommendationer till förbättringar av SMADIT, följt av förslag till fortsatt forskning i kapitel 8.

4 Enkätstudie bland polismyndigheter

I detta kapitel presenteras kort några resultat från det frågeformulär som skickades till samtliga 21 polismyndigheter för att undersöka omfattningen av utbildning i motiverande samtal (MI) och SMADIT-erbjudanden. Detta genomfördes innan intervjustudien påbörjades.

Av svaren i frågeformuläret framgår att det finns stora variationer mellan de olika polismyndigheterna huruvida poliser i yttre tjänst fått utbildning i MI eller inte. Polismyndigheten i Blekinge har störst andel, 75 procent, som har genomgått MI-utbildning, följt av polismyndigheten i Västerbotten, Kalmar, Jönköping och slutligen Västmanland där 55 procent var utbildade. Återstående polismyndigheter har antingen inte några poliser i yttre tjänst som har MI-utbildning, alternativt har en låg andel av poliser med sådan utbildning. Polismyndigheten i Dalarna angav dock att de skulle genomföra en utbildningsinsats i motiverande samtal under våren 2012 och det kan vara fler myndigheter som genomfört utbildningar sedan frågeformulärets ifyllnad.

Här ska dock påpekas att svaren inte beskriver i vilken form utbildningen i motiverande samtal givits (det finns allt från kurser på internet, se exempelvis www.fhi.se/somra, till specialanpassade utbildningar för polisen), och inte heller när i tiden.

I frågeformuläret ställdes även frågor om hur många misstänkta rattfyllerister (alkohol och/eller drogpåverkade) som omhändertagits under en fyra veckorsperiod (17/10–13/11 2011), hur många av dessa som fått erbjudande om SMADIT samt om de tackat ja respektive nej till erbjudandet. De misstänkta rattfyllerister som skulle räknas är fordonsförare som bör vara föremål för ett SMADIT-erbjudande.

Under den fyra veckorsperiod som räkningen pågick angav de 21 polismyndigheterna att de haft kontakt med cirka 1150 misstänkta rattfyllerister (SMADIT-kunder). Knappt 45 procent av dessa hade fått erbjudande om SMADIT.

I Örebro och Västerbotten hade samtliga som fått SMADIT-erbjudandet tackat ja. I Örebro har polisen en egen lokal alldeles intill Beroendecentrum på Universitetssjukhuset dit de misstänkta rattfylleristerna körs. I lokalen görs provtagning, bevisning och avrapportering och tillgång finns även till vårdpersonal med särskild kunskap om alkohol- och narkotikaberoende. Detta skulle kunna vara en förklaring till att samtliga tackade ja till SMADIT, eftersom de blir erbjudna samtal omedelbart. I Västerbotten har en hög andel (70 procent) av poliserna utbildning i motiverande samtal, vilket kan påverka andelen som tackade ja till SMADIT-erbjudandet.

Låg andel SMADIT-kunder som tackat ja finns i polismyndigheterna i Halland, Jönköping, Västra Götaland, Västernorrland och Uppsala. Bland dessa har samtliga utom Polismyndigheten i Jönköpings län angett att de har en låg andel MI-utbildade poliser. Enligt Trafikverkets SMADIT-samordnare i Jönköpings län är dock den angivna andelen (62 %) MI-utbildade poliser för hög. Detta har säkert att göra med vilken definition som ska läggas på MI-utbildning.

Enligt svaren från samtliga polismyndigheter var det ungefär 27 procent av de som erhållit SMADIT-erbjudande som tackade ja till erbjudandet. Sammanfattningsvis kan konstateras att bland samtliga SMADIT-kunder var det cirka 13 procent som tackade ja till SMADIT-erbjudandet under den undersökta tidsperioden.

5 Intervjustudie med misstänkta rattfyllerister

I detta kapitel presenteras resultat av de intervjuer som genomförts med personer som stoppats av polis, blivit misstänkta för rattfylleri och fått SMADIT-erbjudande samt kommit i kontakt med socialtjänst/beroendevård. Utifrån informanternas berättelser beskrivs deras kontextuella bakgrund, vad som var orsaken till den aktuella rattonyktra körningen, erfarenheter från möten med polis och socialtjänst/beroendevård, samt hur den misstänkte rattfylleristen hanterat erbjudandet om SMADIT. Här belyses också informanternas situation idag och hur man ser på framtiden, vilken hjälp man erhållit med anledning av SMADIT-metoden, vilka andra åtgärder som kan vara aktuella för att minska rattfylleriet samt förbättringsförslag när det gäller SMADIT.

5.1 Informanternas kontextuella bakgrund

I det följande ges informanternas berättelser om sina alkoholvanor och eventuellt alkoholmissbruk samt eventuell tidigare onykter körning. Denna bakgrundskunskap kan ge en bredare och fylligare förståelse för den specifika händelsen med informanternas onyktra körning och de beslut som fattades i samband med SMADIT-erbjudandet.

5.1.1 Informanternas alkoholvanor

Av berättelserna framgår flera skäl till informanternas alkoholkonsumtion. Det handlar om att alkoholen ger en möjlighet till avkoppling och nedvarvning, ger ett sätt att hantera sjukskrivning och ensamhet men också att hantera familjeproblem och andra personliga problem.

Informanten i följande citat tror sig använda alkoholen för att få avslappning. Samtidigt antyder citatet att informanten egentligen inte ser sig ha några större alkoholproblem:

VTI: *Men hur kommer det sig då att du dricker alkohol?*

I9: *Jag vet inte faktiskt. Sedan är det någon illusion av avslappning. /.../*

VTI: *Det är inte så att du har ett behov av alkoholen?*

I9: *Nej, det känner jag faktiskt inte. Det är väl klart, något slags beroende har man väl. Men ingenting som jag känner det minsta lilla. Det är inte så att jag känner att jag sitter här och väntar på att fan, nu måste den här intervjun ta slut, jag måste ha en öl. Så är det inte.*

Alkohol som just ett medel för att koppla av är något som beskrivs i flera av informanternas berättelser, men där alkoholen har haft en större roll än för informanten i citatet ovan. För dessa informanter har alkoholen varit ett sätt att härda ut ett mycket stressigt och påfrestande liv, både yrkesmässigt och familjemässigt. För exempelvis en av informanterna började alkoholkonsumtionen med anledning av en svårkontrollerad och mycket pressad arbetssituation, där alkoholen blev ett sätt att kunna varva ned på kvällarna:

I6: *Jag försökte utveckla företaget och ta större och större jobb, så att någonstans där så kändes det som jag tappade kontrollen. Jag använde alkohol för att varva ner på kvällen. /.../ Det här är någonting som jag började med på vintern egentligen. Före det drack jag ingenting överhuvudtaget.*

VTI: *Hur kom det sig att du såg lösningen i alkoholen?*

I6: *Det är svårt att förklara. Det är ett sätt att då blev jag lugnare. Jag kunde liksom slappna av och till och med få sova en stund. Jag var uppe och snurrade hela nätterna till slut. Försökte hitta lösningar. Jag åkte på en ekonomisk smäll på företaget. /.../ Allt med den här stressen och med pengar hit och dit, det sliter på ett förhållande. Då var det väldigt turbulent hemma.*

För följande informant ledde stressen till sjukskrivning, vilket i sin tur kom att innebära en ökad alkoholkonsumtion:

I13: *Till slut gick jag in i väggen och blev sjukskriven och satt mycket själv. Det var då jag började dricka lite mer så där på kvällarna. Kollade på film och var för mig själv. /.../ Det var en tuff period.*

Ett av citaten ovan beskriver hur trassliga familjerelationer kan spela in. I intervju-materialet framkommer flera sådana skildringar, där personliga tragedier och familje-problem ligger bakom ett mer eller mindre långt alkoholmissbruk. En informant förklarar till exempel den aktuella händelsen med att han fått reda på att hustrun varit otrogen. Men i informantens berättelse finns även annan familje-problematik, bakåt i tiden. Informanten berättar också att alkoholdrickandet var mer kontrollerat tidigare, men att det hade eskalerat en tid innan rattfyllerikörningen:

I2: *Helt plötsligt i somras, då tyckte jag att det spelar ingen roll, jag kan lika gärna göra det [dricka alkohol] en söndag också. Då är det inte normalt längre.*

Liknande situation vittnar följande citat om som även belyser informantens uppväxt med både en mamma och en pappa som var alkoholister:

I5: *Det började för tre år sedan lite drygt, att jag började missbruka alkohol. Min mor gick bort och jag blev arbetslös. Det var samma vecka som det hände. /.../ Det var där det startade. Sedan gick det ett år när jag märkte att det gick överstyr, så då höll jag upp med alkohol helt och hållet i fem månader. Jag sökte hjälp. Då hade jag som mål att jag skulle bli normaldrickare, som jag var förr. /.../ Brukar aldrig köra rattfull i och för sig, men däremot har det blivit värre och värre med alkoholen. Nu sedan i julas har vi bestämt att separera hemma. Vi säljer hus och vi håller på med det. Nu när jag åkte fast, dom flyttade i den vevan. /.../ Det har lite med det att göra och jag klarar inte riktigt av att ta dom här smällarna. Jag flyr. Det har jag alltid gjort.*

VTI: *Då flyr du till alkoholen?*

I5: *Det är en flykt. /.../ Men jag vet, jag hade en mamma som var alkoholist under min uppväxt. /.../ Jag hade en pappa som var alkoholist hela livet också. Jag vet inte. Alltså första gången jag drack, då var jag tolv år då jag drack mig full.*

Liksom i citatet ovan berättar följande informant att alkoholdrickandet började vid mycket unga år. Med tiden har alkoholen även fungerat som lindring under svåra perioder i livet:

I8: *Det är väl så att jag har ju börjat dricka alkohol väldigt tidigt i livet, har alltid mått bra av det. Man känner att man orkar och kanske vågar göra saker eller så. Jag vet inte, men jag har mått bra av det från början. Det är förmodligen därför man får ett*

beroende. Sedan har jag kunnat tygla det i långa tider. /.../ Sedan hade jag ett elände med min före detta man, och den lindring jag fick var när jag kunde dricka lite grann.

5.1.2 Tidigare onykter körning eller rattfylleri

Informanternas ovan beskrivna alkoholvanor väcker också frågan om de kört onyktra vid tidigare tillfällen, och om de tidigare även blivit stoppade av polisen och då visat sig vara rattfulla. I det följande beskrivs detta närmare och där det ibland även går att urskilja en allmän attityd till onykter körning.

Några informanter uppgav att de varken hade kört onyktra eller blivit straffade för rattfylleri tidigare. Bland dessa informanter finns det emellertid de som i samband med intervjun inser att det kanske ändå har hänt att de har kört onyktra vid tidigare tillfällen men utan att de har varit medvetna om det. Det som ges som exempel är att de kört dagen efter ett sent alkoholintag, vilket belyses i följande citat:

VTI: Är det här första gången som du kört bil onykter?

I14: Ja, det är det ja.

VTI: Som du är medveten om?

I14: Ja, jag vet ju inte. Man kanske inte borde kört bil dagen efter. Men inte som jag vetat eller tänkt på. Man har suttit någon kväll och druckit så kanske man har kört lite för tidigt. Det är ingenting som jag tänkt på varit galet.

En informant har enligt egen utsago medvetet kört onykter vid flera tillfällen:

VTI: Har du kört bil onykter medvetet [tidigare]?

I3: Jo, det har jag.

VTI: Vad beror det på?

I3: Därför att jag måste transportera mig och det råkade bli så. Här ute på landet går det rätt bra. /.../

VTI: Det kan hända en olycka? Har du funderat på det?

I3: Det är en risk man får ta. Det är ett alternativ man får göra. Det är inget som man väljer i första hand, men man kan väl säga som så, om man vill vara filosofisk, att samlade års försyndelser straffar sig nu. /.../

VTI: Du har aldrig funderat på varför du gör så? /.../

I3: /.../ Men nu är det så att människan fungerar inte alltid såsom myndigheterna förutsäger.

Ovan nämnda informants inställning till onykter körning framkommer även i följande citat. Här beskriver samme informant hur han håller hastigheten i de fall han vet att polisen har kontroller, för att på så vis minska risken att bli stoppad och behöva blåsa:

I3: Det händer att dom står... framförallt hastighetskontroll. /.../ Där brukar dom stå, men det vet man ju om.

VTI: Då åker man inte där?

I3: Jo, men man åker lagligt.

VTI: *Har dom inte alkoholkontroller också?*

I3: *Jo, visst har dom det. Det var därför som jag inte åkte för fort om det nu skulle varit så. Det är ren självbevarelsedrift att inte åka för fort. Det är hemskt enkelt att sakta ner.*

Av de intervjuade var det några som hade dömts för rattfylleri vid tidigare tillfällen. Här följer två uttalanden som berör detta, och där informanterna själva lyfter att det handlade om samma beteende som vid det aktuella tillfället som intervjun handlar om:

I6: *Jag har gjort samma dumhet en gång tidigare. /.../ Det är sex, sju år sedan. /.../ Konsekvenserna blev tre månaders fängelse som jag fick avtjäna med fotboja. /.../ Jag kom tillbaka i ett gammalt mönster [avser den aktuella händelsen].*

I8: *Jag har varit ute för det här en gång tidigare för fyra år sedan. I princip exakt samma sak. /.../*

VTI: *Vad fick du för straff förra gången?*

I8: *Två månader och det blev sex veckor med fotboja.*

En av de intervjuade som blev friad från misstänkt rattfylleri för det tillfälle som intervjun handlar om, hade tidigare varit straffad för rattfylleri. Det verkar dock inte, enligt informanten själv, ha påverkat konsekvenserna av den aktuella händelsen:

VTI: *Nu när polisen tog dig för det här, då måste de ha sett att det här hänt tidigare för dig?*

I9: *Det måste dom säkert.*

VTI: *Ni pratade inte någonting om det?*

I9: *Det pratade dom ingenting om. /.../ Jag tror det blev avskrivet. Jag skrev på något papper som skickades. /.../*

VTI: *Sa dom någonting om det här?*

I9: *De facto, jag har inte begått något brott.*

5.2 Orsak till den aktuella onyktra körningen

Av informanternas berättelser framkommer tre olika typer av situationer eller omständigheter som föregått den aktuella händelsen med onykter körning. Det handlar om familjeproblem och stress och där man medvetet kört efter att ha druckit alkohol. Det finns situationer med ”dagen-efter körning”, det vill säga att man kört bil dagen efter ett alkoholintag och trott att alkoholen gått ur kroppen. Det finns också situationer där man oplanerat ska göra ett ärende och då använder bilen. En del av dessa informanter hade då glömt att de intagit alkohol. Utöver ovan nämnda situationer finns en händelse där informanten hade druckit mycket alkohol tillsammans med vänner, men var så berusad att han inte minns någonting av hur han satte sig i bilen för att köra. De olika situationerna beskrivs närmare i det följande.

5.2.1 Familjeproblematik och stress

Svåra familjeförhållanden, där alkoholen fungerat som ett sätt att hantera frustration och stress, ligger bakom några av informanternas onyktra körning. I dessa fall har informanten vid det aktuella tillfället varit i så dåligt psykiskt skick att han eller hon inte har sett några alternativa färdsätt, trots medvetenheten om det onyktra tillståndet. Här följer ett citat som belyser detta, och där alkoholintaget hade påbörjats i samband med en fest under vilken han fått reda på att hustrun varit otrogen:

I2: Så fick jag reda på det [om hustruns otrohet] och sedan hade vi livliga diskussioner om det, vad som hänt och inte hade hänt redan på söndagkvällen. På måndagen sitter jag ensam hemma och jobbar och väljer då att göra så här [dricka en flaska vin]. Jag mår så dåligt, det var så illa att jag till och med funderade på att ta livet av mig. Just då kände jag så. Just i den stunden kände jag så. Då tar jag bilen och sticker ut efter att vi haft diskussioner [på måndagsnatten].

För följande informant handlade det även om en vid tidpunkten för den onyktra körningen mycket stressig arbetssituation:

I6: Det kändes... jag var så jagad så att det fanns inte just då... i min värld fanns det inga alternativ. /.../ Det är svårt att förklara, men så var känslan då. Jag har också gått och funderat på hur jag kunde göra en sådan här sak efteråt.

VTI: Kommer du ihåg hur du kände när du satt i bilen och startade den?

I6: Jag såg att min dotter ringde [till polisen], så det var jag fullt medveten om... 'nu går det inget bra det här'. /.../ Jag var så uppe i varv så det var bara blockerat. Jag ville bara därifrån. /.../ Det är den här impulskontrollen, det händer och så var jag så uppstressad av olika orsaker, det fanns just då inga alternativ för mig. Vara kvar hemma var helt otänkbart.

Även följande informants drickande vid det aktuella tillfället har, enligt informanten själv, sin grund i en stressig tillvaro i kombination med alkoholproblem:

I8: Sedan skulle jag till [namn på kommun] /.../ Jag fortsätter att dricka och hade alkohol när jag körde. /.../ Omdömet försvinner helt och hållet. Det gäller bara att liksom må något så när bra. Så kommer ångest och så kommer skuld känslor och så får man fylla på då. /.../ En fredag eftermiddag var det, och jag körde in i [namn på kommun] och köpte två flaskor vin och en Rosita. Vinet hade jag tänkt ge bort och Rositan skulle jag ha för mig själv då. /.../ ...och drack av Rositan och så fortsatte jag [att köra]. /.../ Jag har haft ett jättetufft år. /.../ Det blev för mycket för mig. Så kom jag in i... druckit över helgen och klarat jobbet och druckit över helgen igen.

5.2.2 Dagen-efter körning

Flera informanter talar i termer av att det handlade om en ”dagen-efter körning”, det vill säga att man av någon anledning, exempelvis en fest, hade druckit alkohol kvällen innan man körde bilen. En informant, som är yrkesförare, hade druckit alkohol i samband med olika sociala aktiviteter under helgen och på söndagen blev han uppringd av sin chef angående ett akut jobb:

I7: *Jag var på sådan här afterwork. /.../ Sedan var jag hos bekanta på lördagen och då blev det också lite alkohol. På söndagen ringer min chef och frågar om jag kan ta en akut körning.*

Av de informanter som beskriver att det i deras fall handlade om ”dagen-efter körning” finns de som uppger att de inte trodde sig vara alkoholpåverkade. De uttrycker att de i så fall aldrig skulle ha kört:

VTI: *Hade du någon tanke på att du kanske hade för mycket alkohol i kroppen?*

I1: *Nej, jag var säker på att jag inte hade det, annars hade jag nog promenerat till jobbet. Jag är ganska noga.*

I7: *Började räkna på timmarna, 3 cl i timmen, det måste gå, tänkte jag. /.../ Jag var helt klar i huvudet och kände ingenting. /.../*

VTI: *Du var absolut inte medveten om att du kunde ha någon alkohol?*

I7: *Nej, då hade jag aldrig kört.*

Även följande informant talar om ”dagen-efter körning” och att han inte trodde sig vara alkoholpåverkad. Samtidigt antyder citatet en relativt ”liberal” syn på onykter körning och rattfylleri i det att han uttrycker att alkoholhalten var låg:

I3: *Det var dagen-efter. Det var kvällen innan. /.../ Så uppenbarligen har det hängt kvar därifrån. 0,2 [promille] är väldigt lite, kolossalt lite. Det är enda möjliga förklaringen jag har. /.../*

VTI: *Du misstänkte inte att det [alkoholen] skulle kunna sitta kvar?*

I3: *Nej, jag misstänkte inte att jag överhuvudtaget skulle bli stoppad.*

En av de informanter som talar om ”dagen-efter körning” menar att han var medveten om att han inte borde ha kört, men att han ändå gjorde detta:

I9: *Då visste jag kanske lite att jag inte skulle köra bil, men det blev så i alla fall. Det är klart att jag kände, nja, det här kanske inte är jättebra. /.../ En liten röst som sa till mig, ta inte bilen. Men den var inte så stark. /.../*

VTI: *Har du funderat någonting på att det kan hända någonting?*

I9: *Nej, det gör man inte. Jag förstår frågan, men det tänker man inte på.*

5.2.3 Alkoholkonsumtion innan ärende med bil

Bland informanterna finns de som hade druckit alkohol i sitt hem varpå de tagit bilen för att göra ärenden av olika slag, vilket följande citat är exempel på:

I11: *Det var mitt på dagen. Jag var i [namn på kommun] och jag skulle köpa bensin till gräsklipparen som hade tagit slut och passade på att gå på bolaget, systembolaget. /.../*

VTI: *Du hade druckit alkohol på morgonen?*

I11: *Ja.*

I14: *Jag skulle köra en granne här till köpcentret. /.../ Jag tänkte mig inte för. Jag bara sa, 'klart att jag ska köra bil'. Det blev som det blev. Det var idiotiskt av mig. Man är dumsnäll så. /.../ Jag ställer alltid upp på alla människor. Det blev galet den här gången. /.../ Jag hade druckit lite på morgonen, tidigt. Jag sov så dåligt.*

I4: *Jag kom hem från jobbet och sedan tog jag ett par öl tidigt på eftermiddagen vid fyra-tiden någonting. Sedan tvättade jag bilen. Jag brukar åka en sväng med bilen för att torka till den. Sedan var jag på väg för att handla och då tänkte jag att då fortsätter jag ner till [namn på ort].*

Informanten i citatet ovan var, enligt honom själv, medveten om att han kanske var alkoholpåverkad. Vidare menar informanten att han trots medvetenhet om riskerna med att köra bil onykter ändå "tänjer" på gränserna:

VTI: *Hur mycket hade du druckit?*

I4: *Ett par starköl, två. Jag visste att jag låg på gränsen.*

VTI: *Ändå vågade du chansa och åka?*

I4: *Ja, tyvärr.*

VTI: *Tänkte du vid det aktuella tillfället på risken att du kunde råka ut för en olycka eller bli upptäckt av polisen?*

I4: *Jo, den tanken har man väl alltid, men man tänjer liksom på det där hela tiden.*

För några av de informanter som tagit bilen för att göra ärenden gällde istället att de inte alls tänkte på att de hade druckit alkohol innan de satte sig i bilen för att köra. Följande två citat illustrerar detta:

VTI: *Funderade du på om du var för påverkad eller inte?*

I14: *Inte då när han [grannen] ringde. Jag tänkte mig inte för. Jag kände mig pigg. Hade druckit kaffe. Jag tänkte mig inte för då alls. /.../ Det slog mig när jag stod med polistjejen, faan jag har druckit alkohol. Då tänkte jag på det första gången. Inte på den korta turen ner där jag bor ner till centrum. Det är bara fem minuter att köra. Vi bor så nära.*

I11: *Jag måste ha fått någon black-out eller något.*

VTI: *Tänkte du vid det aktuella tillfället på risken att du kunde råka ut för en olycka och/eller bli upptäckt av polisen?*

I11: *Nej, det tänkte jag inte på. Jag vet inte vad jag tänkte. Jag tänkte väl inte alls kanske. /.../ Alltså det är småvägar och en liten väg. Det går nästan aldrig någon trafik, utan man är nästan ensam där.*

I citaten antyds att informanterna ifråga ser det som mindre riskfyllt att köra onykter på en mindre väg med lite trafik, alternativt att det är en kort färdväg.

5.3 Polisens stoppande

I det följande redogörs utifrån informanternas egna berättelser vad som var orsaken till att man stoppades av polisen och vilka tankar och känslor som väcktes i samband med detta.

5.3.1 Orsaker till polisens stoppande

De orsaker som nämns till att polisen stoppade informanten är att polisen genomförde en ren rutinkorntroll eller fick ett tips från en anhörig eller någon annan person. Därutöver finns några stoppanden som kan härröras till polismäns eller tulltjänstemäns egen misstänksamhet eller att informanten gjort en annan förseelse i trafiken.

Här följer ett exempel där informanten uppger att det var en nära anhörig som hade ringt polisen:

I6: *Vid det här tillfället som hände, då var det min dotter som ringde till polisen för jag vart... allt med den här stressen och med pengar hit och dit, det sliter på ett förhållande. Då var det väldigt turbulent hemma. /.../ Så att jag var inte önskvärd hemma då. Det enda alternativ för mig var att åka till min jobbarlokal, men jag hade druckit. /.../ Det som hände då var att jag kom bara 500 meter, så stoppade polisen mig.*

I några fall tror informanterna att polisen fått tips från allmänheten om eventuell rattfull körning. Här följer två citat rörande detta:

I8: *Köpte det här och drack utav Rositan och så fortsatte jag mot [namn på ort]. Troligtvis har någon i [namn på ort] tyckt att jag körde tokigt och som meddelat polisen. Polisen stoppade mig ju. Som tur är.*

I13: *Det var ett par tjejer på en häst som jag pratade med och de såg att jag var sliten och hade åkt bil. Dom hade ringt [polisen].*

En informant berättar att han frågade polisen varför han blev stoppad, men fick enligt informanten svaret att ”det ser man väl vad du är för någon”. Informanten berättar om händelsen i följande citat:

I11: *[Polisen hade] på något sätt stått och bevakat mig eller något sådant. Jag vet inte om jag var anmäld av någon annan. Det var alltså ingen vanlig kontroll, utan dom kom plötsligt ifatt mig av någon anledning som jag inte förstod och då frågade jag. 'För det ser man väl', sa dom, 'vad du är för någon'.*

För en annan informant som körde lastbil i tjänsten, skedde stoppandet vid en tullstation i samband med att han skulle fråga om vägen. Tulltjänstemännen tyckte att han luktade alkohol och bad honom att blåsa. I ett annat fall blev informanten stoppad med anledning av att han stod felparkerad i centrum i en mindre kommun:

I3: *Han kom bakom mig och då såg han att jag var felparkerad. Jag stod på övergångsstället. Då tänkte han 'den ska vi ta'. Så han körde in och ställde sig bakom mig. Så tog han fram den där blåsapparaten och då blåste jag och då blev det 0,2. Hade jag inte parkerat där så hade jag inte suttit här.*

5.3.2 Informanternas reaktioner i samband med stoppandet

Informanterna ombads berätta om sina första tankar i samband med att de stoppats av polisen och fick blåsa i sållningsinstrumentet, vilka reaktioner och känslor som väckts. Det framkom att många kände att de var i riskzonen för rattfylleri, många upplevde en uppgivenhet och började tänka på konsekvenserna av en eventuell rattfyllerikörning. Ytterligare andra reagerade med förvåning och irritation.

Flera informanter insåg direkt att de kanske var i riskzonen för rattfylleri, vilket även beskrivits tidigare. Här följer ytterligare ett exempel på detta:

I4: *Det var att jag var i riskzonen. Det var jag medveten om.*

VTI: *Hur kände du dig då?*

I4: *Jag tänkte, det är väl dags nu. /.../ Jag kände det faktiskt... när polisen stod där så kände jag det, nu är det stopp liksom. Det var nästan direkt efter.*

Medan en del informanter mer talar om tankarna kring huruvida de var onyktra eller inte, talar andra mer om själva känslan i samband med polisens (alternativt tulltjänstemännens) stoppande. Några informanter beskriver det till exempel som att allting blev ”svart”, men att även tankar om framtida konsekvenser uppstod. Dessa känslor visar också att informanterna ifråga relativt omgående förstod att de riskerade att bli misstänkta för rattfylleri:

I7: *Det var väldigt svart just då. Mitt extrajobb blev jag av med i och med att jag inte kunde köra dom två första månaderna. /.../ Jag åker hem och skjuter skallen av mig.*

I6: *Det är alltså bara svart då, kan jag säga. Jag kände... jag förstod inte själv hur jag skulle kunna resa mig från en sådan sak. Alltså jag är ingen buse. Jag har liksom inte något sådant förflutet eller att ha med poliser eller rättegångar att göra.*

Den informant som hade kört i tjänsten hade framförallt funderingar kring hur det skulle gå med den last som han skulle transportera, och vilka konsekvenser det skulle få för företaget:

I7: *Just då rörde det sig rätt mycket i huvudet, för jag visste att det stod en lyftkran och väntade i [namn på kommun]. Så det var mycket det att det skulle fungera att få ut lasten. Det kostar när man inte kommer i tid.*

VTI: *Det praktiska i jobbet som blev det viktiga mer än...*

I7: *Det blev lite mer panik där då. När jag inte fick fortsätta färden.*

Överlag vittnar informanternas berättelser om att stoppandet innebar starka känslor såsom panik, vilket både ovanstående och nedanstående citat beskriver:

I13: *Nej, det var bara så där panik i kroppen, nu är det kört liksom. Jag visste ju vad som skulle hända. Det var inte så mycket att göra. /.../ Först så var det ett riktigt ras där. Jag bara grät. Det blev en jättechock. Det var jobbigt. Det var riktigt jobbigt, var det.*

Följande informant uppfattade sig inte alls som alkoholpåverkad och uttrycker mer att han kände sig förvånad:

I2: Hoppsan! Inte att det skulle gå så illa. Upplevde inte heller att jag var nämnvärt berusad.

En av informanterna reagerade inte på samma uppgivna sätt som flertalet av informanterna uppger. Istället beskrivs en reaktion som mer kan tolkas som irritation över polisens stoppande och deras beteenden, samt en oförståelse över varför han stoppades:

I3: Jädra sopprötter. Jag kunde inte förstå det. /.../ Där sprang dom med sina bälten. Den ena, flickan, hade skottsäker väst på sig hela tiden.

5.4 Polisens rutiner efter stoppandet

I följande avsnitt beskrivs polisens lämnande av SMADIT-erbjudandet till den misstänkte rattfylleristen. Inledningsvis redogörs för polisens rutiner vid vistelsen på polishuset, så som tagning av bevisprov, information rörande straff, omhändertagande av bil och bilnycklar samt transport hem efter förhöret.

Efter att informanterna hade blåst positivt i utandningsprovet i samband med polisens stoppande kördes informanten till polisstationen där bevisprovet togs i Evidenzern. I några fall fick informanten ta blodprov; en informant hade till exempel tagit sömnmedel i kombination med alkohol. För ett par informanter hann alkoholhalten sjunka till dess att bevisprovet togs, vilket ledde till att informanterna ifråga inte längre var misstänkta för rattfylleri.

Några av informanterna uppger att de inte fick någon information av polisen angående eventuellt straff. Flera av informanterna hade inte heller vid intervjutillfället fått reda på det slutliga straffet för rattfylleribrottet. En del av informanterna hade dock fått information från polisen redan vid stoppandet, alternativt på polishuset, om möjliga straff. Det som nämns i detta sammanhang är böter, fängelse och körkortsåterkallelse. På frågan om polisen pratat med dem om möjligheten att ansöka om alkoholås (i syfte att få ett körkort villkorat med alkoholås och så kunna köra bil istället för att vara utan körkort i ett år eller längre) var det några av informanterna som uppgav att de delgetts information om detta.

I flertalet fall lämnades bilen kvar vid platsen för stoppandet, alternativt flyttades till en mer lämplig plats. Bilnycklarna omhändertogs av polisen och kunde, utifrån informanternas berättelser, hämtas inom några dagar.

I flera fall var det en anhörig eller vän som sedan hämtade hem bilen. Eftersom en informant hade kört i tjänsten, med lastat fordon, fick kontakt tas med arbetsgivaren som i sin tur ordnade så att fordonet transporterades vidare.

Efter att bevisprovet tagits hos polisen blev några av informanterna erbjudna skjuts hem av polisen. Några av dessa avböjde, antingen med anledning av närheten till hemmet, eller för att informanten ifråga hade en negativ erfarenhet av polisens bemötande och därför hellre tog sig hem på egen hand. En informant ringde en granne som kom och hämtade honom. Vidare blev en informant hänvisad av polisen att ta kollektivtrafik. Det var en fredagskväll i april månad, vilket innebar att det var mörkt ute. Polisen skjutsade

informanten till den aktuella ortens busstation. Det visade sig att det inte gick någon buss till informantens hemort, men informanten blev ändå lämnad vid busstationen. Till slut fick informanten tag på sin man som kom och hämtade med bil.

5.4.1 Polisen lämnar SMADIT-erbjudande

När informanterna intervjuades om polisens erbjudande om SMADIT har informanterna många gånger svårt att minnas exakt hur det gick till, till exempel hur informationen presenterades och vid vilket tillfälle. I något fall var informanten allt för alkoholpåverkad. Med ett undantag uppger de intervjuade att det var samma poliser (alternativt i ett fall tulltjänstemän) som stoppade dem och som sedan även lämnade SMADIT-erbjudande, det vill säga erbjöd samtal med socialtjänst/beroendevård. Av intervjumaterialet att döma var det två poliser som stoppade informanterna och det tycks som att det i flera fall har varit en av dessa två poliser som har fört talan i samband med bevisprovtagning och erbjudandet om SMADIT (i de fall detta givits). En informant kan inte riktigt minnas om de två poliserna som stoppade honom också nämnde SMADIT eller gav honom någon skriftlig information (SMADIT-folder). Däremot minns informanten att han fick denna information muntligt senare, av en annan polis och som också var den som överlämnade bilnyckeln till honom:

I11: *Ja, det tror jag nog att dom nämnde. Jag kan inte komma ihåg exakt. När det kommit upp är det via en annan polis som är betydligt trevligare, som jag varit i kontakt med ett par gånger mest på telefon. Han lämnade ut nycklarna till mig till min bil.*

Det framgår inte alltid i intervjuerna hur ingående poliserna beskrivit SMADIT, till exempel vad syftet är med metoden. Helhetsbilden är dock att informationen inte har varit omfattande, vilket följande citat vittnar om:

VTI: *Berättade dom [tulltjänstemännen] någonting om vad SMADIT var för någonting?*

I7: *Bara vad det stod som för förkortning.*

VTI: *Pratade polisen om SMADIT?*

I3: *De gav mig en broschyr. Jag tror de nämnde det också, men det var så konstiga bokstäver så jag fäste mig aldrig vid det. Om någon säger till dig 'känner du till SMADIT?' och du inte alls hört talas om det...*

VTI: *Jag tänkte om de förklarade för dig vad det var för någonting?*

I3: *Det kommer jag inte ihåg. Det tror jag inte. Det vet jag inte.*

En informant minns att han fick en folder, men att polisen inte informerade muntligt om SMADIT. Detta tyckte han själv var underligt, eftersom han var medveten om att polisen ska informera om SMADIT. Han har dock själv en möjlig förklaring till polisens agerande i detta sammanhang, nämligen att polisen förstod att han var så pass motiverad att söka hjälp att det inte behövdes mer muntlig information:

I5: *Jag fick en liten broschyr. Jag läste den när jag satt på polisen och väntade. /.../ Jag är lite förvånad, för jag har hört att dom ska berätta för folk. Det var mest i förbigående. /.../ 'Du kan titta på den här eller om du är intresserad att få hjälp'. 'Ja',*

sa jag på en gång. Det kändes inte som dom försökte övertala mig i alla fall. /.../ Jag hade bestämt mig, men det är kanske inte alla som har det och då kan det vara bra att man verkligen berättar, för det tycker jag inte att dom gjorde. /.../ Det kanske var det att jag direkt sa ja. Jag var intresserad och visste vad det gällde.

Liksom för informanten ovan berättas i nedanstående citat att det från polisens sida inte tycks ha handlat om någon muntlig information om SMADIT, mer än några ord i samband med överlämnandet av SMADIT-foldern, den skriftliga informationen. I likhet med citatet ovan skulle detta kunna bero på att polisen på ett tidigt stadium förstått att informanten var angelägen om att få hjälp. I citatet antyds dock att informanten möjligen skulle vilja ha mer stöd från polisens sida:

VTI: *Berättade dom [polisen] någonting om SMADIT muntligt?*

I8: *Nej.*

VTI: *Du fick det bara i handen?*

I8: *Att jag skulle kunna ta kontakt med en alkoholpoliklinik. /.../ ... men polisen det är inte, man får inte något stöd där eller så. Det kanske man inte ska ha heller jag vet inte det. /.../ Men för mig var det liksom, 'du förresten du kan ta det här och se om det är något för dig'. Det är lite mer så. /.../*

VTI: */.../ men dom har inte pratat om SMADIT och det här så mycket.*

I8: *Nej, det gjorde dom inte.*

VTI: *Var det för att... sa du i ett tidigt skede att du hade kontakt med [socialtjänst/beroendevård]? Om det var därför, eller?*

I8: *Ja, det gjorde jag ju. Det gjorde jag och jag gav säkert [kontaktpersonens] namn också, och att jag hade den kontakten.*

Även de personer som fick ett negativt svar på det slutliga bevisprovet, och därmed var fria från misstanke om rattfylleri, erhöll information om SMADIT. En av dem fick informationsmaterial av polisen i samband med förhöret på polishuset. För den andra informanten tycks informationen mer handla om en slump – han fann foldern om SMADIT när han skulle få ut sina bilnyckar, och det var också då som polisen berättade om SMADIT:

I9: *Den låg där intill och så satt jag och pratade med någon, och så tyckte dom, 'ta den här, det kanske är något för dig'.*

VTI: *Det var inte så att dom propsade på att du skulle?*

I9: *Nej.*

Tiden hos polisen varade uppskattningsvis mellan en och fyra timmar. Hur mycket av denna tid som bestod av samtal mellan polis och informant rörande SMADIT går inte att bedöma utifrån intervjumaterialet. I de fall då tiden hos polisen tog upp mot fyra timmar berodde detta på omständigheter som att blodprovstagning på vårdinstitution misslyckades.

5.5 Polisens bemötande

I SMADIT-metoden betonas betydelsen av polisens bemötande. Hur de misstänkta rattfylleristerna själva upplever polisens bemötande blir därför av stor vikt. I intervjuerna talar informanterna ofta om polisens bemötande överlag, och inte specifikt för någon del av händelseförloppet från det att man stoppades till det att man fick åka hem. Med anledning av detta beskrivs därför här informanternas erfarenheter av och uppfattningar om polisens bemötande i sin helhet.

Majoriteten av de intervjuade berättar om en positiv erfarenhet av polisens bemötande. I intervjuerna beskrivs exempelvis polisens bemötande med uttryck som ”artigt och korrekt”, ”inga konstigheter”, ”jättetrevliga”, ”klanderfritt” och ”våldigt förstående”. Här följer ytterligare exempel:

I13: *Schysta och terapeutiska, varma och snälla. Det var schyst, bra mottagande.*

I14: *Det var helt fantastiska poliser. Dom var genomgående och dom var jätterara. Dom tog så lång tid på sig som möjligt. /.../ Dom var helt underbara och dom pratade jättevänligt.*

I intervjumaterialet lyfts också uppfattningen att de poliser som stoppade dem verkade förstå de personliga tragedier som kan ligga bakom onykter körning:

I2: *Tyvärr så är det ju så att det kan vara enorma personliga tragedier som ligger bakom.*

VTI: *Förstod polisen det?*

I2: *Ja, jag tyckte att dom gjorde det.*

Att bemötandet av polisen upplevs som viktigt, och där polisen visar en förståelse, uttrycks också i citatet nedan:

I9: *Man sitter ju i en hemsk sits som ingen människa vill vara i. Man har absolut ingenting att säga. Du har gjort fel. /.../ Dom här som tog mig nu sist, det är bara plus till dom två. Det är svårt, kan jag tänka mig själv, det är svårt att ha en objektiv hållning mot något sådant [rattfylleri]. /.../ Alltså jag tycker det är beundransvärt.*

I citatet ovan ger informanten en synpunkt som även framkommer i andra intervjuer, nämligen att man är medveten om att man har gjort sig skyldig till ett skamfyllt brott varför man känner en särskilt stor tacksamhet över att polisen inte är dömande, utan istället uppvisar ett vänligt och korrekt bemötande. Samtidigt antyds det av flera informanter att man inte heller kan begära av polisen att de ska vara överdrivet vänliga eftersom det handlar om just ett lagbrott. Följande citat belyser detta:

I5: *Det var bra, tycker jag. Det är klart att det var ingen klapp på axeln och bra gjort grabben, utan det var korrekt i alla fall.*

I8: *Först var det en manlig polis, en ganska ung kille. Han var ganska brysk och så. Han bad om ursäkt för det. Han sa det att 'jag blir så arg när sådant här händer'. /.../*

Det [bad om ursäkt] gjorde han lite senare efter vårt samtal. Han kanske såg människan bakom det här. /.../

VTI: Ändå, hur upplevde du bemötandet?

I8: Korrekt, det är korrekt. Och även tillåtet att man är brysk, och man behöver vara det. Själv skulle jag också blivit förbannad. Man blir förbannad på folk som inte kan sköta sig.

Även om intervjumaterialet ger en bild av övervägande positiva erfarenheter av polisens bemötande har ett fåtal av informanterna andra erfarenheter, av olika anledningar. En informant ger en beskrivning som kan tolkas som att han finner polisens agerande som överdrivet och löjligt:

VTI: Är det något annat i deras bemötande som du tänkte på?

I3: Nej, jo jag nämnde det där med bältena och skyddsvästen [skratt].

VTI: De kanske var ganska nya i det här?

I3: Ja, det var det som det var. De var utsläppta från polishögskolan. De var ute på grönbete första gången. /.../ Det perfekta bytet [skratt]! Jag är fullständigt övertygad om att det var så. /.../ Han såg att jag stod felparkerad, så tog han mig inte på det ena kunde han ta mig på det andra.

En informant berättar om en situation där det kan anas ett missnöje med polisens beteende. När informanten skulle ta sig hem efter att ha varit på polishuset skjutsades denne till en busstation och blev lämnad där, trots att det visade sig att det inte gick någon buss till hemkommunen och trots att det var en mörk kväll:

I8: De skjutsade ner mig till busstationen som var låst och det gick ingen buss till [namn på kommun].

VTI: Tänkte dom lämna dig där?

I8: Tänkte? Dom gjorde det. Dom lämnade mig där. Dom visste inte att min man skulle hämta mig./.../ Dom visste inte om jag hade pengar till bussbiljett eller så heller. /.../

VTI: Vilken tid var det här? Hann det bli kväll?

I8: Det här var vid nio-tiden. /.../ Jag stod där i mörkret på en tom busstation.

I intervjumaterialet är det framförallt en intervju som sticker ut när det gäller erfarenheter och upplevelser av polisens bemötande, vilket bland annat uttrycks i följande citat:

I11: Jag fick ett väldigt negativt intryck av dem. /.../ Under tiden på vägen in där så frågade... vi pratade lite hit och dit, jag frågade varför dom svor så mycket, för det gjorde den ena av dom. Det har inte jag med att göra, tyckte den andra. Det har jag kanske inte heller. Jag trodde inte att poliser uppträdde så.

Informantens historia skiljer sig överlag från de andra informanternas, och i sammanhanget handlar det också om att informantens vapen i hemmet senare beslagtogs. Ett rattfylleribrott kan, liksom många andra brott, utifrån en samlad bedömning om

personens omdöme och lämplighet att inneha vapenlicens, ligga till grund för ett vapen-omhändertagande (Svensson, 2012). Informanten berättar under intervjun om ett näst intill aggressivt agerande från polisen som skrämde honom. Informanten säger bland annat följande:

I11: *Det var väldigt... men de kanske måste behandla folk så. På vägen ut [från polishuset] så kom det in någon annan person i den här lokalen eller vestibulen och då föste dom undan mig och tryckte ner mig på en soffa och 'vänd dig bort mot väggen', sa dom. Jag fattade ingenting, 'ska ni slå ihjäl mig', sa jag. /.../ Jag trodde inte att poliser uppträdde så. /.../*

VTI: *Berättade polisen någonting annat när ni väl kom in på stationen där, när ni tog provet, eller vad sa dom när det visade att du hade denna promillehalt?*

I11: *De var nästan skadeglada. 'Det är fängelse', sa dom.*

Här ska tilläggas att samme informant fick information om SMADIT vid ett senare tillfälle, av en annan polis som beskrivs som mycket trevlig och tillmötesgående och som enligt informanten hade en helt annan jargong än de två poliser som stoppade honom.

5.6 Beslutet att tacka ja till SMADIT

Informanternas berättelser ovan visar att polisens bemötande är mycket viktigt, där lyhörddhet, människokännedom och förståelse lyfts, vilket skulle kunna vara en anledning till att man tackade ja till SMADIT. Dessutom har den misstänkte rattfylleristens bakgrund, alkoholvanor och tidigare onykter körning eller rattfylleri (se avsnitt 5.1) bidragit till beslutet att tacka ja till SMADIT-erbjudandet och ta emot hjälp. Informanternas berättelser rörande alkoholvanor visar på att det - i de flesta fallen - handlar om personer som har ett alkoholmissbruk, i mer eller mindre grad. Flera av informanternas uttalanden vittnar om att de upplevde polisens stoppande och erbjudande om SMADIT som en vändpunkt, ett tillfälle att försöka förändra alkoholvanor och på så sätt även livssituationen. Flera svarade ja direkt, utan att tveka:

VTI: *Kände du då direkt att det här är något som jag vill ta tag i, eller?*

I10: *Ja, det gjorde jag faktiskt. Vi bestämde en tid direkt när han [från beroendeheten] ringde mig.*

VTI: *Det fanns ingen tanke när du var hos polisen att tacka nej till det här med vård?*

I5: *Nej. Jag hade gått till vägs ände, det kunde inte gå sämre.*

Följande informant tackade ja till SMADIT-erbjudandet eftersom han inte tyckte att han hade något att förlora på det:

I12: *Vad förlorade jag på att gå dit liksom? Inte så att det kändes att 'äntligen någon som sugit upp mig ur rännstenen', utan det var mer så här att 'jag kan gå dit'. /.../ Det var bara att ta den tråden och börja där. /.../ Det är lika bra att ta tag i problemet. Jag har ju faktiskt gått hos en kurator i två år på landstingsnivå, men dom har inte gått så djupt in på det här.*

Ett snabbt jakande svar kan också ha sin grund i att den misstänkte rattfylleristen har försökt att få ordning på sina alkoholproblem tidigare, men inte helt lyckats, vilket till exempel citatet ovan illustrerar. SMADIT-erbjudandet innebar därför en ny chans till hjälp, vilket även skildras i följande citat:

VTI: *Och då tyckte du det var okej [att bli kontaktad av missbruksenheten]?*

I5: *Ja, jag visste att jag behövde det. Jag klarar det inte själv, det vet jag.*

VTI: *Du har försökt själv?*

I5: *Ja, och så vet jag att det går inte. Inte som jag tänkt förut heller, att jag kan dricka ibland, utan det måste vara helt [utan alkohol].*

De två informanter som i bevisprovtagningen blev fria från misstanke om rattfylleri tackade ändå ja till SMADIT eftersom de såg tillfället som en start för att ta tag i sina alkoholproblem, den ene önskade dock bara via beroendevården få antabus⁶.

En informant tackade först nej till erbjudandet – han var arg och besviken på sig själv och ville bara hem. När informanten säger till poliserna att han ska hem och ”supa ihjäl mig” blir han häktad för att inte skada sig själv. Under vistelsen i häktet fick informanten återigen information om SMADIT, vilket resulterade i att han till slut tackade ja:

I1: *Det var på stationen [fick information om SMADIT]. Då var jag så förbannad på mig själv. Då ville jag inte göra det. /.../ Dom frågade om jag ville ha någon hjälp och prata med någon, då sa jag bara faan heller. Jag ville bara bli klar.*

VTI: *Hur kommer det sig att du ändå fick... att de ändå kontaktade dig? Hann du tänka om innan du lämnade polisstation, eller?*

I1: *Nej, grejen var att när de skulle släppa mig därifrån så frågade dom vad jag skulle göra, och då sa jag att jag tror att jag ska gå hem och supa ihjäl mig. Jag var så jävla besviken på mig själv. Då häktade dom mig några timmar. Jag fick vara där för dom var rädda att jag skulle göra någonting dumt.*

VTI: *Så det var sedan när du satt på häktet som du sa att du faktiskt var intresserad att prata med någon?*

I1: *Ja, precis.*

VTI: *Frågade dom dig igen då, eller var det du själv som initierade det här?*

I1: *Nej, dom tog upp det igen. Då sa jag att jag gärna ville göra det.*

Informantens berättelse i ovanstående citat är ett exempel på hur man som misstänkt rattfyllerist kan känna så stor frustration över hela händelsen, att han eller hon bara

⁶ Antabus innehåller det verksamma ämnet disulfiram. Disulfiram blockerar ett av de enzymer som behövs för att kroppen ska kunna bryta ner alkohol. Det gör att ett ämne, acetaldehyd, som bildas när alkoholen bryts ner, ansamlas i kroppen. Man måste därför helt låta bli alkohol när man tar den här medicinen annars får man mycket obehagliga och ibland farliga symtom. Det brukar räcka att ta disulfiram två eller tre gånger i veckan. I regel tar man medicinen under övervakning i samband med besök på mottagning. Källa: Landstinget i Östergötland, 2012.

snabbt vill slippa polis och polishus och komma hem. I det aktuella fallet blev häktandet av informanten det som kanske avgjorde dennes beslut att ändå tacka ja till SMADIT.

Sammanfattningsvis framkommer i berättelserna ovan att den enskilde informanten, även om det kunde behövas tid till att fundera, såg erbjudandet om SMADIT som en chans att komma till rätta med sitt missbruk och andra svårigheter i livet. För några informanter handlade det istället om att de trodde att ett ja till SMADIT skulle innebära en chans att få behålla körkortet, om än villkorat med alkoholås. En informant, som tidigare blivit stoppad för rattfylleri och då tackade nej till SMADIT, tog denna gång istället emot erbjudandet. Enligt informanten blev han övertalad av de tulltjänstemän som stoppade honom. I citatet nedan antyds att informanten ifråga trodde att ett ja till SMADIT skulle innebära bibehållet körkort, villkorat med alkoholås. Detta skulle kunna betyda att informanten inte tackade ja till SMADIT för att få hjälp med eventuella alkoholproblem, utan att det istället handlade om möjligheten att få behålla körkortet., som han var beroende av i sitt yrke. Informanten har, utifrån citatet nedan, tagit fasta på det som tullmännen sagt om bibehållet körkort och alkoholås samt det som stått i den SMADIT-folder han fått:

I7: Det var tullen som övertalade mig. 'Det här ska du ta tag i och så ska du kolla här och läsa varenda mening. Det finns faktiskt en chans för dig att få behålla körkortet med ett alkoholås'.

VTI: Men när du ringde om SMADIT trodde du det handlade om alkoholåset och körkortsfrågorna mer då? Ringde socialtjänsten och du trodde att det var alkoholås och körkortsfrågor ni skulle prata om då?

I7: Jag uppfattade som att Transportstyrelsen ville se att jag gjort det själv, tagit kontakt med socialen. Så fattade jag det.

Liknande berättelse återges i följande citat, där informanten menar att han tackade ja till SMADIT för att inte bråka med polis och beroendevård och för att i slutänden få en möjlighet att behålla körkortet:

I3: Jag insåg att jag hade råkat i klistret och nu gällde det bara att avvakta så att jag kan få tillbaka [kör]kortet. Polisen tog [kör]kortet och då tänkte jag att när [landstingets öppenvårdsmottagning] ringer så ska jag inte bråka. Då går jag dit.

5.7 SMADIT-blanketten

Det framkommer i intervjuerna att man i situationen hos polisen som misstänkt för rattfylleri kan vara så pass förvirrad och tagen av själva händelsen i sig att man inte riktigt är medveten om vad för slags information som ges, på vilket sätt den ges, och vad det är som man har skrivit under (det vill säga om man skrivit under SMADIT-blanketten, den blankett som medger att polisen får skicka ens kontaktuppgifter till socialtjänst/beroendevård). Följande citat speglar detta då det handlar om ifyllandet av blanketten till socialtjänst/beroendevård:

VTI: När du var hos polisen, fick du fylla i någon blankett som det stod SMADIT på och att du ville ha kontakt med beroendevården?

I8: Jag fick fylla i ett antal blanketter och jag läste inte, utan dom kunde ha satt vilken blankett som helst under näsan på mig då.

VTI: *Vet du om du skrev på? Det här är en liten broschyr man kan få med sig hem från polisen, SMADIT, som handlar om det här?*

I13: *Det tror jag inte. Det kanske jag fick. Jag var så chockad. Det var jobbigt några dagar efteråt, så jag kommer inte ihåg.*

VTI: *Du fick fylla i någon blankett också kanske då?*

I5: *Nej*

VTI: *Du skrev aldrig under?*

I5: *Jag skrev under något.*

Det är således för en del informanter oklart om de i strikt mening tackat ja till SMADIT, det vill säga skrivit under SMADIT-blanketten som polisen sedan faxar till socialtjänst/beroendevård. En informant har uppfattat det som att han själv, utifrån informationen i SMADIT-foldern, skulle kontakta socialtjänsten, vilket han också gjorde. En informant fick troligen information om SMADIT först när bilnycklarna hämtades. Dessförinnan hade han, tillsammans med hustrun, själv tagit kontakt med ett behandlingsalternativ. Informanten fick dock senare kontakt även med socialtjänst/beroendevård på hemorten. En annan informant berättade för polisen att kontakt med socialtjänst/beroendevård redan var etablerad. Det har för informanterna således varit olika sätt att få eller ta en kontakt med socialtjänst/beroendevård, men alla har haft någon form av kontakt och kan därför anses vara ja-sägare till SMADIT-metoden.

5.8 Socialtjänsten/beroendevården

SMADIT innebär framförallt ett samarbete mellan polis, socialtjänst och beroendevård. Efter att den misstänkte rattfylleristen som tackat ja till SMADIT, lämnat polisen ska en kontakt etableras med socialtjänsten eller beroendevården. I följande avsnitt beskrivs hur den första kontakten gick till. Även tidsaspekter och informantens förväntningar inför det första samtalet lyfts. Därefter beskrivs det första mötet med fokus på upplägg och det bemötande som informanten upplevde hos socialtjänsten eller beroendevården. Slutligen redovisas vad informanten erbjudits i form av fortsatta samtal eller vård/ behandling.

5.8.1 Första kontakten

Enligt SMADIT-metoden ska socialtjänsten/beroendevården kontakta den misstänkte rattfylleristen om denne tackat ja till SMADIT. Informanten får i samband med SMADIT-erbjudandet uppgifter om vilken instans (till exempel kommunens missbruksenhet eller beroendemottagning inom landstinget) som kommer att kontakta dem. Bland informanterna i denna studie finns även de som förekom socialtjänsten/beroendevården genom att själva ta den första kontakten. Här följer ett exempel:

I6: *Jag fick information med mig. Det var det första jag gjorde på morgonen, att jag ringde dit själv. Jag fick en tid samma dag, faktiskt. /.../*

VTI: *Så du tackade ja till SMADIT, men du hann ringa innan dom hann?*

I6: *Ja, jag gjorde det. Jag ringde vid åtta på morgonen.*

Följande informant ringde själv upp socialtjänsten med anledning av att det stod att han skulle göra detta i den broschyr som han fått av polis:

I7: *Jag ringde till socialtjänsten. /.../*

VTI: *När du kom hem tog du kontakt med socialtjänsten?*

I7: *Jag ringde dit för det stod här 'sök kontakt med socialtjänst'.*

En informant hade sedan tidigare en kontaktperson på en beroendeenhet och försökte nå den personen efter polisens stoppande. Anledningen till att informanten sökte kontakt på egen hand var att den av polisen föreslagna beroendeenheten på en viss ort inte var aktuell. Polisen meddelade även den socialtjänst/beroendevård där informanten hade kontakt, för de ringde till informanten och berättade att de visste om rattfylleri-körningen.

För flertalet av informanterna gällde att det var socialtjänsten eller beroendevården som kontaktade dem. Här följer ett exempel:

VTI: *Polisen anmälde till socialtjänsten och så kontaktade socialtjänsten dig sedan?*

I14: *Ja, precis. Dom [polisen] kontaktade en person som man kände då på socialtjänsten. Han ringde mig dagen efter faktiskt. Så träffade jag den personen, vi bestämde tid.*

Ett viktigt syfte med SMADIT är att den misstänkte rattfylleren tidigt ska få en kontakt med socialtjänst eller beroendevård, helst inom tjugofyra timmar och då bestämma om ett första möte. I föreliggande studie kan man av intervjuaren utläsa att tiden mellan det att informanten lämnade polisen till det att han eller hon kontaktades av socialtjänsten eller beroendevården varierar något. För flera informanter togs kontakten med socialtjänst/beroendevård relativt omgående, till exempel dagen efter det att man blivit stoppad. För andra dröjde det några dagar. Det ska dock påpekas att det för flera av informanterna var svårt att uppskatta hur lång tid det tog mellan polisens erbjudande om SMADIT och den första kontakten med socialtjänst eller beroendevård.

Av de intervjuade personerna uppger en deltagare att socialtjänst/beroendevård tog kontakt samma dag som tillfället för polisens stoppande:

I5: *De [polisen] gav någon broschyr och frågade om jag tyckte det var okej ifall det ringde någon till mig, och det sa jag ja till. Samma dag ringde dom [socialtjänst/beroendevård].*

För flera informanter inträffade polisens stoppande under en helg (fredag kväll – söndag kväll). Detta innebar att de blev kontaktade av socialtjänsten/beroendevården först påföljande måndag. En informant blev uppringd först efter några dagar, trots att det inte varit någon mellanliggande helg. Det framgår dock inte av intervjun varför det dröjde några dagar.

En informant som blivit friad från misstanke om rattfylleri berättar att polisen ändå skulle informera socialtjänst/beroendevård. Vid intervjutillfället uppgav informanten

först att han ännu inte blivit kontaktad, men minns sedan att "någon" hade ringt och hört efter hur han mådde:

VTI: *Men polisen, sa inte att dom skulle kontakta någon?*

I9: *Dom skickade någonting och så sa dom att 'dom kommer att kontakta dig'.*

VTI: *Det är ingen som har gjort det?*

I9: *Nej.*

VTI: *Det ska ske ganska snabbt?*

I9: *Det var någon som ringde förresten. Men dom undrade bara om allt var okej med mig. Det är jättebra. Jag vet precis var den där ligger [ett beroendecentrum], och det är inga som helst problem. Jag åker förbi varje dag, så att...*

Av citatet kan man även utläsa att det inte är otänkbart att informanten eventuellt på egen hand tar kontakt med det beroendecentrum som finns i dennes närmiljö, och som han passerar dagligen, men då i första hand för att få antabus, vilket han tidigare fått där.

Nedanstående citat är ett exempel på att det är kontaktpersonen på socialtjänsten/beroendevården som har poängterat vikten av att träffas så snart som möjligt:

I13: *Han var ju schyst och så, han ville verkligen träffas fort och hur det här funkade och verkligen lyssnade in och så där. /.../ Då träffades vi direkt nästan, och dom vill träffas så fort som möjligt, 'när det händer så tar vi det'.*

För ett fåtal informanter gick det dock 1-2 veckor mellan den första kontakten med socialtjänsten/beroendevården och ett första möte. Exempelvis fick en informant vänta en vecka till mötet, med anledning av att kontaktpersonen inte hade möjlighet att ses dessförinnan.

5.8.2 Första mötet

Flera av informanterna uppger att de hade stora förväntningar inför det första mötet med socialtjänsten/beroendevården och att förväntningarna ofta handlade om att få prata med någon. Följande informant hade också tidigare goda erfarenheter av kontakt med missbruksenheten, varför förväntningarna var stora inför det kommande mötet:

VTI: *Hade du några förväntningar innan samtalet med missbruksenheten?*

I5: *Ja, eftersom jag varit där förut visste jag lite och jag tyckte det gav mycket när jag gick förra gången. Även om det är frivilligt så har man en tid bokad, man går dit och pratar och det blir lite struktur på det. Jag tycker det är rätt så bra och har stora förväntningar.*

Några informanter uppgav att man var förutsättningslös och hade en öppen inställning till det kommande mötet. Följande informant förklarar detta med att han inte visste vad mötet skulle handla om:

VTI: *Hade du några förväntningar på samtalet? Kände vad du ville diskutera med honom om och så?*

I12: *Nej, jag har inget minne av det. Jag kommer ihåg samtalet ganska väl, men innan... mellan det här, det var... /.../ Jag hade nog inga förväntningar. Jag gick nog dit ganska förutsättningslöst, eftersom jag inte visste vad det var för någonting.*

För en informant handlade det framförallt om att inte, som han uttrycker det, ”spjärna emot” erbjudandet:

VTI: *Vad hade du för förväntningar på behandlingen och [namn på socialtjänst/beroendevård]?*

I3: */.../ Jag hade inga särskilda förväntningar. Det enda som jag tyckte var intressant var att jag skulle inte spjärna emot, utan jag skulle göra som dom säger.*

Helhetsintrycket av intervjumaterialet är att det första mötet med socialtjänsten/beroendevården hade formen av ett relativt informellt samtal. Samtalet rörde till exempel själva händelsen med den onyktra körningen, informantens alkoholvanor och alkoholens påverkan. Här följer ett exempel:

I14: *Han frågade om mina alkoholvanor. Varför jag dricker öl, hur mycket och så där. Han gick in på aspekter hur det kan bli om man dricker för mycket. Man hamnar i riskzon och han visade tabeller på om man dricker si och så.*

I några av intervjuerna framkommer det också att man använde sig av ett AUDIT-formulär⁷ som redskap för att ringa in vilka eventuella behandlingsformer som borde sättas in.

I genomsnitt har det första samtalet mellan informant och kontaktperson på socialtjänst/beroendevård pågått mellan cirka 45-80 minuter. Utifrån intervjusvaren har detta överlag ansetts som en lagom tid.

Samtliga av de intervjuade har positiva erfarenheter av bemötandet hos socialtjänsten/beroendevården, till exempel i form av förtroende för den kontaktperson som de mötte i dennes yrkesroll:

VTI: *Fick du förtroende för den här personen? Var det en bra person?*

I14: *Ja, det var han faktiskt. Han hade varit där länge. Han var rutinerad och bra, lugn och sansad. Jag fick förtroende för honom också.*

VTI: *När du var där på missbruksenheten, hur pratade ni där? Hur blev du bemött där?*

I5: *Väldigt bra bemött. Dom är proffs, det märks. Det är frivilligt. Det är ingen som tvingar mig till någonting. Likadant om polisen ska få reda på att jag varit där, det fick jag bestämma själv. Det sa jag är helt okej.*

⁷Ett s.k. AUDIT-formulär används som ett psykologiskt test för att kunna ”scanna av” en patients alkoholvanor. Formuläret består av tio frågor och där varje fråga ges olika poäng. Frågorna kan delas in i tre delskalor; alkoholkonsumtion, beroendesymptom och skadlig konsumtion. Källa: Statens Folkhälsoinstitut, 2012.

I citatet ovan uttrycks också att man uppskattar att SMADIT-metoden bygger på frivillighet. Vidare framkommer att den här missbruksenheten ger en återkoppling till polisen om den misstänkte rattfylleristen tillåter det.

En informant jämför med en tidigare kontakt på landstinget, och tycker att den kontaktperson som vid intervjutillfället tjänstgjorde på socialtjänsten var mer konfrontativ, vilket ses som positivt:

I4: *Den jag träffade var faktiskt bra också. Jag jämför med den kuratorn på landstinget, och dom har inte riktigt samma uppfattning om hur man behandlar. Dom är mer rakt på, på socialen. Landstinget är mera samtalsterapi och medicin. Dom är mer konfrontativa och rakt på en på socialen, sparkar på en lite mera och det är det som man måste göra.*

Ytterligare en positiv egenskap som lyfts är kontaktpersonens lyhördhet - att kunna se till den enskilde individens behov och önskningsar:

I13: *Han är schyst [kontaktperson på missbruksmottagningen]. Han är hela tiden lyhörd och undrar vad jag önskar och undrar så där, och berättar vad han vet och vad dom jobbar med här. Han har koll på det mesta.*

VTI: *Det är anpassat för individen?*

I13: *Ja, precis. Det är ett öppet samtal.*

5.8.3 Erbjudande om fortsatta samtal eller vård/behandling

Flera av intervjupersonerna blev erbjudna ytterligare samtal hos socialtjänst/beroendevård. För några informanter har en till två samtal med kontaktpersonen på socialtjänsten/beroendevården setts som tillräckligt, eftersom det framförallt har handlat om att få ”prata av sig” och få allmän information om till exempel vad som händer i kroppen i samband med alkoholkonsumtion. Följande informant ska träffa sin kontaktperson vid mer än ett tillfälle, men påpekar att det kommer att räcka med detta. I citatet antyds det också att informanten inte anser sig ha några större problem med alkoholen:

VTI: *Kom ni fram till om du behövde gå där ofta eller...? /.../*

I14: *Vi träffades bara två gånger och han tyckte... han förstod väl att det här var olycksfall i arbetet. Han tyckte det var helt okej att det räckte med två träffar då.*

För andra informanter har det handlat om - förutom den mer allmänna informationen - att med hjälp av utredningar ta reda på vilken form av fortsatt vård/behandling som skulle vara lämplig för informanten ifråga. I följande citat uttrycks också att samtalet anpassades för den enskilde individen, utifrån dennes erfarenheter och behov:

I13: *Fyra gånger tror jag att jag träffade honom. Jag ska träffa honom på fredag igen och sedan innan den här kursen. /.../ Undersökning med hälsa och allt, olika nivåer. Kartlagt liksom min problematik. Jag vet inte vad det hette. Vad han tycker är viktigt för just mig som människa och person. Vi pratade lite om det och så.*

När det gäller fortsatt vård/ behandling har några av informanterna blivit erbjudna Tolvstegsprogrammet⁸ eller så har de själva tagit en sådan kontakt. En av informanterna har blivit erbjuden en återfallspreventionskurs, vilket innebär en möjlighet att träffa andra i samma situation. Bland informanterna finns även några som har blivit erbjudna att delta i så kallade AA-möten (Anonyma Alkoholister).

I ett fall bottnar alkoholproblemen i att personen ifråga under en tid levt under mycket stor stress och där alkoholen använts som lindring för att bland annat kunna sova på nätterna. För denne person har därför den fortsatta vården mer fokuserat på stresshantering än på behandling av alkoholmissbruk. Informanten har fortsatt att ha samtal med missbruksenheten och både han och kontaktpersonen är överens om att det är just stresshantering som är aktuellt i hans fall. För några informanter har det istället handlat om att få hjälp hos en psykolog, med anledning av mer djupa, bakomliggande problem hos informanten.

Någon informant var endast intresserad av att få antabus som fortsatt hjälp. Det är även flera av de intervjuade som har valt att inte gå vidare vad gäller vård och/ eller behandling. Istället menar de att de kommer att klara av framtiden på egen hand. Här följer ett exempel:

VTI: Kommer du att gå in i någon vård eller behandling?

I2: Jag ska fixa det här själv och jag känner mig inte ens orolig för att jag inte skulle klara det. /.../

VTI: Vad fick du för erbjudande?

I2: Förklarade alltihop vad som hade hänt, att jag inte anser mig vara alkoholist, utan mer att jag kanske periodvis har missbrukat alkohol, men ändå haft någon form av kontroll över det här.

VTI: Tyckte hon eller han det också?

I2: Jag fick den känslan att han förstod mig och vilken nivå det hela låg på och vilka problem jag hade. /.../ Varit två gånger [hos socialtjänsten] och ska dit en gång till. Jag känner på något sätt att det räcker för mig.

Vidare tror sig följande informant kunna ha ett kontrollerat drickande i framtiden, trots en bakgrund med alkoholproblem:

I7: Jag kan gå på fester utan att dricka. Det är inga problem. /.../

VTI: Eftersom det här [rattfylleri] har hänt ett par gånger nu?

I7: Nu kommer jag att passa mig. /.../

VTI: Det var ingenting som du kände att det poppade till, och det här är något ändå som jag behöver?

I7: Nej.

⁸ Tolvstegsprogrammet består av gruppterapi som på sikt ska leda till att deltagarna får insikt om sitt beroende och kan börja ta ansvar för sitt tillfrisknande (inom Anonyma alkoholister och den s.k. Minnesotabehandlingen, där tolvstegsprogrammet används, ses alkoholism som en sjukdom). Vidare har anhöriga en viktig roll enligt metoden. Det finns också variationer på metodens inriktning, och den kan till exempel ske i både öppen och sluten form. På många behandlingsinstitutioner som använder sig av tolvstegsprogrammet arbetar personer som själva har haft ett missbruk, men som har blivit hjälpta av metoden. Källa: Minnesotamodellen, 2012.

Informanten ifråga anger också att kontaktpersonen på socialtjänsten/beroendevården sagt att han inte bör köra alls dagen efter en fest. Istället ska han låta en hel ”vit dag” gå innan han kör, trots att han aldrig känner sig bakfull utan tvärtom känner sig pigg och fräsch på morgonen efter att ha festat.

5.9 Situationen idag och syn på framtiden

Flera av informanterna uttrycker en känsla av skam i samband med det misstänkta rattfylleriet, vilket nedanstående citat illustrerar:

I6: *Men du vet från början, precis efter den här händelsen, då tyckte jag det stod i pannan. Jag ville inte gå ut och se folk. /.../ Det här är ju väldigt skamligt som brott räknat. /.../ Jag skulle aldrig ställa mig och berätta det här. Visst är det förenat med en oerhörd skamkänsla.*

VTI: *Är det den bilden att man i samhället ser skamfullt på det också?*

I6: *Ja, eller så är det mina egna fördomar. Men det är klart att det är skamligt. Alla vet att man inte kör onykter.*

I9: *Ja, rattfylla, alkoholism i största allmänhet och alla dess följder, det är det skämmigaste som finns efter pedofili. /.../ När man sitter där så känner man ju inombords att man är längst ner. /.../ Går jag ut på en middag och inte dricker så kommer jag att få frågan 'Varför dricker inte du? Är du alkoholist?' Men om jag super, är jag inte alkoholist då? Nej, det är om du inte dricker som du är alkoholist.*

I ovanstående citat framgår det också att skammen är kopplad till att bli utpekad som alkoholist. Uppfattningen att det av samhället ses som skamligt att köra rattfull har också, enligt följande citat, en koppling till körkortets sociala status:

I9: *Det är lite samma sak det här med körkort. Varför har inte du körkort? Visst, det är inte bilen som är viktig, utan att jag har körkort.*

I intervjuerna framkommer att polisens stoppande inneburit en vändpunkt och början till något bättre i och med SMADIT. Men fortfarande vid tiden för intervjun, ett tag efter den onyktra körningen, finns en osäkerhet om hur framtiden ska te sig. Exempelvis väntade flera av informanterna vid intervjutillfället fortfarande på rättegång, dom och besked om straff:

I1: *Men nu ska jag på rättegång i januari. Då får man svart på vitt vad som kommer att hända.*

VTI: *Så du känner ganska mycket osäkerhet, för du vet inte exakt vad som kommer att ske?*

I1: *Nej, det är det som är det värsta. Man vet ju inte med straff och så där.*

För flertalet informanter är bilen mycket viktig för deras vardag, varför det är ett stort problem med att vara utan körkort. Det kan handla om att man är helt beroende av bilen

i sitt arbetsliv, men också att det överlag ställer till med svårigheter i samband med att man ska transportera sig och inte kan köra bil:

VTI: *Är du beroende av bil i jobbet och så?*

I10: *Ja, det är det som är så jobbigt. Man måste fråga om 'kan du åka och köpa det, kan du fixa det'. Man blir påmind hela tiden. /.../ Det är det tråkiga att man måste gå och be någon. Det är faktiskt rätt jobbigt. Nu börjar det gå lättare, men i början tyckte jag det var jättesvårt. Man kände sig så dum.*

Vidare menar en informant att det handlar mycket om körkortets sociala status, och i citatet nedan antyds att återkallat körkort innebär en viss skam:

I12: *Men rent praktiskt så visst behöver jag bilen, men det hade man fått lösa. /.../ Men konsekvensen blir ju att det handlar inte om att inte köra bil, det handlar om en attitydfråga. Alltså det är ingenting som man skriver i sitt CV direkt.*

En informant som har fått sitt körkort återkallat har börjat cykla istället. Detta innebär enligt informanten en viss begränsning i resandet och en del krångligheter rörande yrkeslivet, men påpekar att det ändå fungerar. En anekdot i sammanhanget är att informanten ifråga har blivit lite av en ”antibilist”, och att ekonomin dessutom har blivit bättre i och med att han inte kör bil.

Ovissheten om framtiden i och med väntan på rättegång och dom, liksom problem med att inte ha körkort lyfts som negativa aspekter. Men erbjudandet om SMADIT innebär att informanterna även ger händelsen med misstänkt rattfylleri en positiv innebörd. Den positiva framtidstron bygger främst på att informanten ifråga har tagit tag i sina alkoholproblem, vilket exempelvis medfört att de idag har en betydligt bättre familjere-lation jämfört med tiden innan polisens stoppande. De känner också överlag att de mår betydligt bättre utan alkohol. Samtidigt är det några av de intervjuade som menar att de inte avser att bli helnykterister, vilket följande citat exemplifierar:

I14: *Jag dricker nog lite mindre kanske. Jag tänker mig för lite mer. /.../ Jag har ett genuint intresse [av öl] och kan mycket om det. Det kommer jag att fortsätta med.*

En annan informant berättar i intervjun att han slutat att dricka alkohol. Men informanten påpekar samtidigt att han inte har för avsikt att vara nykterist hela livet:

I13: *Jag har inte planerat att vara nykterist hela livet, men ett tag.*

Händelsen med den onyktra körningen och dess följder har av flera av de intervjuade beskrivits som en vändpunkt, vilket även innefattar att man inte tror sig köra onykter någon mer gång i framtiden:

VTI: *Den här situationen, den hamnar du inte i igen?*

I6: *Nej, det gör jag inte. Jag måste lära mig någonting av det.*

VTI: *Tror du att du kommer att bli misstänkt för rattfylla någon mer gång?*

I10: *Nej, det tror jag faktiskt inte. Det är med en pistol i nacken i så fall.*

Riskerna att orsaka en allvarlig olycka på grund av onykter körning, liksom den skam som flertalet informanter förknippar med rattfylleri framkommer i intervjuerna i samband med att de beskriver de känslor som de upplevde vid polisens stoppande. På den direkta frågan om man tror sig köra onyktra i framtiden handlar dock svaren mer om att man vill undvika detta med anledning av kännbara straff vid rattfylleri. Det är till exempel ett fåtal som vid just denna fråga har lyft det faktum att man vill undvika olycksrisken med onykter körning. Citatet nedan belyser exempelvis att den tankeställare som händelsen inneburit framförallt handlade om de ekonomiska och praktiska följderna:

VTI: *Du har fått en tankeställare?*

I3: *Ja, jag hade ingen aning om att det skulle vara så lång tid och så dyrt [straffet]. /.../ Nu känner jag att det gått så lång tid [från händelsen fram till domstolsbeslut]. Nu har det varit jättestraff för mig, Det blir ju så. Jag har varit med om det och jag kommer aldrig att göra om det här, men det är som det är nu. Det är tufft faktiskt.*

Liknande tankegångar framkommer hos följande informanter:

VTI: *Tror du att du kommer att köra rattfull vid något mer tillfälle?*

I4: *Nej, det tror jag inte. Jag har fått en tankeställare med straffpåföljden.*

I9: *Fortfarande inte för att det är farligt [att köra rattfull], att jag skulle kunna göra någonting. Men vad fan händer om jag åker dit? Då får man sitta i fängelse. Nej, det vill jag inte. Det är lite sådana där konstiga tankar liksom.*

Vidare menar följande informant att han inte riktigt litar på sig själv, även om förhoppningen är att inte köra onykter i framtiden:

I5: *Det är som jag säger, jag har inte kommit så långt än. Jag litar inte på mig hundra, men inställningen är ju så [att inte köra rattfull]. /.../ Tro är en sak men det är en helt annan sak att jag gör det. Så jag vet inte vad som händer om ett år. Jag får ta en dag i taget.*

5.10 SMADIT-metoden och andra åtgärder mot rattfylleri

De intervjuade tackade ja till SMADIT främst med anledning av att de ville få hjälp med sitt alkoholmissbruk, alternativt lära sig att hantera alkohol på ett bättre sätt. I det följande beskrivs informanternas syn på SMADIT-metoden och vilken hjälp de kan se ett de erhållit med anledning av SMADIT. Även informanternas syn på andra åtgärder mot rattfylleri beskrivs.

5.10.1 Hjälpt genom SMADIT-metoden

Vid flera tillfällen under intervjuerna talar informanterna i termer av att polisens stoppande och SMADIT-erbjudande har fungerat som ett uppvaknande. Här följer några uttalanden som illustrerar detta:

VTI: *Skulle du ha tagit det initiativet [kontakt med behandlingsalternativ] om du inte kört rattfull den här gången? Skulle du ändå ha kommit?*

I11: *Det hade jag säkert gjort kanske förr eller senare, men inte så abrupt eller så hastigt. Det här var en väckarklocka för mig, givetvis.*

I4: *I och med att jag själv fått upp ögonen för det. Många förnekar och säger att de ska fixa det själva. Jag kan väl fixa det själv också, men jag tycker att man ska ta den hjälp man kan få och köra med raka rör. /.../ Man måste få en knock-out smäll för att vakna på något jäkla vis. Det kanske var på fel sätt.*

Några informanter menar att erbjudandet om SMADIT inneburit att de idag har en betydligt bättre familjerelation jämfört med tiden innan polisens stoppande och att de överlag känner att de mår betydligt bättre utan alkohol. Här följer några citat som får skildra detta:

I1: *Det var en jobbkompis som sa 'vilken jävla otur, för du hade kanske en kilometer till jobbet'. Då sa jag det, 'då var det en jävla tur för att jag skadade i alla fall ingen och sedan hade det här aldrig hänt, kanske'. Då kanske jag hade fortsatt i den här banan fortfarande. /.../ Det spelar ingen roll vad jag får för straff, jag kommer ändå att må bra. Nu har jag inte druckit på tjugonio dagar. /.../ Nej, som sagt jag ville säga det att jag är egentligen glad att det hände i alla fall. Det kommer bli en jävla misär ett tag framöver, men jag har mig själv och skylla. /.../ Jag behövde den här sparken i häcken, du vet. Nej, nu får det banne mig hända någonting.*

I6: *Det är det som är ganska otroligt, att det trots allt kan leda till någonting som är bra. /.../ Lära mig någonting utav det. /.../ Så att faktum är att så bra som jag har mått nu, det var längesedan jag gjorde. Nu sover jag på nätterna. Jag har en fru... jag visste inte ens om jag hade familjen kvar när jag klev ut från polisstationen. Vi har lärt oss någonting utav det här, både hon och jag.*

Den hjälp som ges genom SMADIT-metoden kan också ses i det att informanterna har haft ett behov av att "prata av sig" vad gäller den egna alkoholkonsumtionen och livssituationen, det vill säga de aspekter som ligger bakom den rattfulla körningen. Detta oavsett om informanterna sedan har valt att gå vidare i behandling/vård eller inte:

I10: *Jag känner själv att jag mår mycket bättre när jag får prata av mig. Bli tillrättvisad lite, och så får man tala om hur man uppför sig och vad man gör.*

I1: *Men det var bra, för grejen är att man legat och ältat på nätterna och så fick man ur sig och så där.*

I följande citat antyds det också att personen ifråga kanske inte hade sökt hjälp på egen hand, utan SMADIT-erbjudandet:

VTI: *Vad hade hänt om han [kontaktperson på missbruksmottagning] inte ringt upp dig någon dag eller ett par dagar efter? Hade du tagit kontakt själv, eller?*

I13: *Nej, det hade jag nog inte ens vetat att det fanns som ett alternativ i det här sammanhanget. Det hade jag nog inte tänkt på, tror jag. Nej, men om jag hade vetat det då hade jag nog tagit kontakt.*

VTI: *Men om poliserna inte hade nämnt någonting om SMADIT, vad hade du gjort då? Hade du ändå tagit tag i det här sjukhusbesöket?*

I12: *Jag vet inte. Nej, alltså nej. Det var ändå det här samtalet, det första samtalet, som utlöste att jag åkte dit.*

Sammanfattningsvis är det en positiv bild som ges av SMADIT. Med utgångspunkt i sina egna erfarenheter tror informanterna att SMADIT-metoden kan hjälpa många som har blivit ertappade för rattfylleri:

I2: *Efter att det här hänt kände jag att jag skämdes, men samtidigt tänkte jag att om det inte varit det här med SMADIT så hade jag varit ett papper som legat på en myndighet där ingen någonsin ägnat mig en tanke. Helt okej för min del, det hade väl bara varit skönt att vara anonym, men det hade aldrig märkts, utan det hade bara varit för mig själv som det är ett straff. Kan man då på det här sättet istället fånga upp de här som verkligen behöver hjälp så är det väl jättefint.*

I5: *Nu vet inte jag, rattfull, det finns säkert olika, men har man gjort det en gång kan man säkert trilla dit igen. Det är bra att man kan få hjälp på en gång när man har förstått att det gått över gränsen. Så länge jag är nykter skulle jag aldrig komma på tanken att köra. Men det är så att när man blir onykter så går förståndet ur.*

5.10.2 Syn på andra åtgärder för att minska onykter körning

Majoriteten av informanterna uttrycker att onykter körning är en mycket allvarlig handling. Detta väcker frågan om hur informanterna ser på hur man ska minska onykter körning, alltså vilka åtgärder som behövs. I detta sammanhang kan också funderingar på straff och körkortsåterkallelse lyftas fram, eftersom straff och risk att förlora körkortet kan ses som något avskräckande vilket därmed skulle kunna fungera som en åtgärd för att minska rattfylleri.

Det framkommer en uppfattning om att **alkolås** borde vara obligatoriskt i alla bilar, och inte enbart som ett alternativ till körkortsåterkallelse i samband med ett redan begått brott. Om alkolås skulle finnas i alla bilar skulle det dessutom inte ge den skamkänsla som det ger idag, menar följande informant:

I9: *Jag kan inte för mitt liv förstå varför inte alla bilar har ett alkolås. För om alla bilar hade ett alkolås skulle det inte vara skämmigt. För nu är det ju skämmigt att ha ett alkolås.*

Flera av de intervjuade ser positivt på **polisövervakning** för att förhindra onykter körning och skulle gärna se en ökning av polisens kontroller:

I13: *Det bästa sättet är väl att ha kanske ha flera blåskontroller. Det är väl vad jag kan komma på som är det effektivaste för att komma på sådana som man aldrig kommit på förut.*

En informant menar emellertid att man som förare oftast känner till de vägar som polisen övervakar varför de undviks. En annan informant menar att polisövervakningen i sig inte förhindrar brott. Liknande uppfattning uttrycks av en annan informant, i följande citat:

VTI: *Polisens övervakning, är den viktig, eller?*

I8: *Ja, det är klart att den är, men jag tror att man inte ska ha möjlighet att sätta sig bakom ratten, oavsett om det är mycket eller lite [alkoholpåverkan]. Det tror jag är det bästa.*

En informant tror likväl att ökad övervakning och höjda straffsatser kan fungera eftersom det har en avskräckande effekt. En annan informant menar dock att polisen borde fokusera på andra uppgifter och andra brott än fartsyndare och rattfyllerister. Citatet nedan indikerar att informanten här ser en skillnad i brottsgrad mellan trafikförseelser och andra typer av brott:

I14: *Jo, det är väl bra. Men om dom bara är ute efter fartsyndare och folk som dricker alkohol... Ja, det är så mycket annat polisarbete som att jaga skurkar som är mycket viktigare och som blir eftersatt. För att få statistik att dom får in så och så många brott som ska åtgärdas. Det är väl kanske lite lättare att göra fartkontroller och alkoholkontroller än mycket annat. /.../ Många tycker att polisen väljer enklaste grejer.*

I några intervjuer diskuteras huruvida man kan förhindra rattfylleri med **informationsinsatser**, till exempel rörande olycksrisker med onykter körning och de konsekvenser som följer av rattfylleri. Några informanter är dock skeptiska till informationsåtgärder då de inte tror att det har någon större effekt på de som redan kör bil onyktra:

I10: *Ja, upplysning är alltid bra, men jag tror det är svårt att komma åt dom som håller på, faktiskt. Dom gör bort sig själva förr eller senare, och då vet jag inte hur man ska komma åt det riktigt. Så det är nog inte så lätt.*

En informant är mer positiv till informationsinsatser av detta slag, och lyfter vikten av att vända sig till unga personer. Informanten förespråkar saklig information, utan pekningar, som kan visa på de konsekvenser som onykter körning kan leda till.

En annan informant menar att information om olika former av vård och behandling borde ges till personer med missbruksproblem *innan* personen ifråga blir stoppad för misstänkt rattfylleri. Denna synpunkt kom fram i samband med en fråga om synen på straff, och där informanten poängterar att hjälp är bättre än just straff:

I9: *Straff är bra. Hjälp är bättre. Man blir lite så där... när man får straffet, 'ja, och så har du dom här och dom här möjligheterna'. Varför berättade ingen det för mig förut? /.../ Man pratar aldrig om vad som finns. Om du känner att du är på väg, då har du faktiskt ett väldigt socialt skyddsnet. Du kan gå på beroende[vård], du har någon kurator där, du kan få antabus där. Att någon berättar att det här gör vi inte bara för att straffa dig och sätta dig i skiten och hänga ut dig. Det här gör vi för att hjälpa dig.*

Den skam som informanterna talar om beträffande rattfylleri kan kopplas till uppfattningen att ett sådant brott ska ha ett strängt straff. Detta är det flera informanter som lyfter när de talar allmänt om **straff för rattfylleri**. Men då de istället utgår från den egna situationen, som ofta innefattar en bakgrundsproblematik vad gäller familjereaktioner, ekonomi, stress och liknande, märks en mindre rigid syn på straff, och där man istället betonar den enskilde individens unika situation, att straffet ska utgå från ett individperspektiv och inte från ett rent juridiskt perspektiv. Här följer ett exempel:

I4: *Jag tror man skulle ha en mer differentierad skala i förhållande till hur man... om det är en person som är straffad tidigare och så vidare. Titta lite på individnivå lite mer. Det får inte vara så statiskt byråkratiskt när man dömer folk. Men samtidigt kännbart straff för att man inte ska upprepa saker och ting. Men frågan är om det ska ligga på samma nivå, rakt över.*

Liknande tankegångar antyds i följande citat, där informanten menar att juridiken inte tar hänsyn till den enskilde individens bakgrund och problematik:

I2: *Det är enkel juridik egentligen. Myndigheten sätter upp en nivå hur mycket alkohol du får ha i blodet och har du då över det så har du gjort dig skyldig till ett brott som ger ett visst straff. Och sedan vad jag har för omständigheter att jag hamnat i det här, det tar man inte hänsyn till. Det förstår jag också. Det är ju så, juridik. Det går inte att komma och säga att ni måste förstå att jag har haft problem. Det är ingen som lyssnar på det.*

Straffen kan också upplevas som för stränga avseende förare som inte har varit medvetna om att de hade alkohol i kroppen – man hade inte som avsikt att köra onykter och detta borde det tas hänsyn till i samband med fastställande av straff:

VTI: *Hur ser du på de straff som finns vid rattfylla? Tycket du att det står i proportion till det man har gjort?*

I1: *Nej, det tycker jag ju inte.*

VTI: *Är det för hårt eller för svagt?*

I1: *Jamen jag tycker det är alldeles för hårt. Sedan... ja, jag vet inte vad man ska säga. Alla kanske säger att jag visste inte att jag nått över gränsen, men jag visste faktiskt inte det, så därför... Jag tycker det är för grova straff i alla fall.*

Att informanternas uppfattningar om straff för rattfylleri ofta utgår från den egna situationen märks även i nedanstående citat. Informanten ifråga påpekar här de problem som kan uppstå i vardagsliv och arbetsliv om man exempelvis får fängelse. Informanten förespråkar istället fotboja, eftersom man då kan avtjäna sitt straff samtidigt som man kan leva ett relativt normalt vardagsliv:

I6: *Det är klart att det ska vara ett straff. /.../ Men eftersom jag har ett fungerande socialt liv med familj och jobb och allt det här... om inte jag skulle kunna få fotboja så vart det förödande för mig och även för mina anställda.*

Körkortets återkallelse ses som ett straff, men att få ett körkort med **villkor om alkoholås** skulle möjliggöra att den dömde ändå kan fortsätta att till stor del arbeta och

leva som före händelsen, men där onykter körning undviks. Följande informant förespråkar alkoholås, men menar samtidigt att alkoholås inte är en slutgiltig lösning – citatet indikerar att det är själva beteendet som man istället bör rikta åtgärder mot:

I12: Alltså beteendet måste man försöka jobba med, men kan man ta bort så det inte går att utföra det här brottet på teknisk väg så är det bra att göra det. Det löser inte alla problem, men det borde i alla fall förhindra en del grejer.

Likväl finns bland informanterna en stor tilltro till alkoholås. Det som lyfts fram är just möjligheten att den dömda personen får behålla körkortet, om än villkorat för alkoholås. Det som dock flera informanter påtalat är att kostnaden för alkoholås är alltför hög.

5.11 Synpunkter och förbättringsförslag gällande SMADIT

Även om informanterna ser SMADIT som en bra metod i sin helhet framkommer under intervjuerna synpunkter som kan ses som förslag på förbättringsområden. Nedan presenteras de områden som informanterna har talat kring avseende detta.

5.11.1 Muntlig och skriftlig information om SMADIT

I intervjuerna framkommer det att polisens muntliga information om SMADIT har varit relativt kortfattad. Några av informanterna hade också själva önskat sig mer utförlig information. I följande citat lyfter dock informanten att polisens information om SMADIT inte får vara för omfattande, men inte heller något som bara ”rabblas upp” för den misstänkte rattfylleristen:

I12: Alltså det får inte bli, tror jag, så att det blir för mycket heller. Man sticker en checklista i polismannens hand med åtta punkter, det här ska du rabbla upp för den här människan... för då går det bara illa. Det gäller att bara initiera det här. Att man inte kör för mycket.

Det framgår också av intervjuerna att själva situationen och vistelsen hos polisen skapar en sådan förvirring och nästintill chock att man har svårt att ta till sig information. Dessutom kan informantens alkoholpåverkan innebära att man inte är mottaglig för informationen just vid detta tillfälle. Skriftlig information (SMADIT-folder) som man kan ta med sig hem ses därför som positivt, liksom att få med sig kontaktuppgifter hem så att man själv kan ta kontakt med socialtjänst/beroendevård. Vidare menar några informanter att det kan vara bra att behöva bli påmind och tillfrågad ytterligare gånger rörande SMADIT, just med anledning av ovan beskrivna aspekter. Detta skulle exempelvis kunna ske i samband med att man hämtar sina bilnycklar; då har en liten tid gått sedan polisens stoppande och man har hämtat sig från händelsen:

VTI: Så där verkar det som du behövde lite tid att tänka efter, låter det som?

I1: Jo, men dom kanske ska erbjuda inte det första dom gör utan... ja jag vet inte.

VTI: Att man ska fundera lite?

I1: Eller att man kan säga det en gång till, när man hämtar sina bilnycklar, för då har det gått en dag.

5.11.2 Polisens bemötande i förhörssituationen

Som tidigare har redovisats är det främst positiva erfarenheter som informanterna har av polisens bemötande, både vad gäller stoppandet och senare i samband med bevisprovtagning, förhör och så vidare. Bland de informanter som ändå har negativa erfarenheter av polisens bemötande är det framförallt ett mer respektfullt bemötande och en större förståelse som efterlyses. Det framkommer likväl inte om dessa informanter tror att polisens bemötande skulle ha någon betydelse för hur man som misstänkt rattfyllerist tackar ja eller nej till erbjudandet om SMADIT.

Det var i nästintill samtliga fall samma poliser (två stycken) som stoppade informanten och som sedan även skötte förhöret och SMADIT-erbjudandet. En informant menar att det kanske skulle vara bra om dessa poliser fick lite olika roller, exempelvis att en av dem hade fokus på själva SMADIT-erbjudandet:

I8: *Kanske inte den som gör själva förhöret och som sitter där med sin dator, utan en annan. Ytterligare en person, inte den som griper en.*

VTI: *Nu var dom ju två personer, skulle dom ha kunnat haft olika roller till exempel?*

I8: *Ja, det tror jag. /.../*

VTI: *Om en hade förhört och den andra mer om...*

I8: *... om omvårdnaden. Det tror jag nog. /.../*

5.11.3 När och hur ska första kontakten med socialtjänst/beroendevård ske?

En av grundtankarna med SMADIT är att kontakt med socialtjänst/beroendevård ska tas så fort som möjligt, då det är troligt att den misstänkte rattfylleristen är som mest mottaglig för att ta tag i sina alkoholproblem. På frågan om tidsaspektens betydelse har informanterna många gånger utgått från sin egen situation, vad som skulle vara bäst just för dem. Följande informant har samma uppfattning som SMADIT:s grundtanke:

I9: *Men då måste dom [socialtjänst/beroendevård] ringa dagen efter, när du fortfarande är så liten. För efter en vecka har du blivit stor och stark igen och 'den där skiten behöver inte jag'. Det handlar om att ta [kontakt] när du mår som skit, för det gör man ju.*

VTI: *Känner du att man är mer påverkbar då?*

I9: *Det är klart att du är.*

En informant talar om den komplexitet som finns gällande alkoholmissbruk, det vill säga att det är olika från fall till fall och att tidsaspektens betydelse därmed kan variera beroende på hur stor insikt man har om sina problem. I citatet nedan märks också en viss ambivalens vad gäller tidsaspekten:

I12: *Jag tror det här är komplext. Problemet är inte alltid svart eller vitt. /.../ Det handlar om att inse om man har problem eller inte har problem. Nu finns det väl olika grader av problem naturligtvis. Ska jag förneka det här helt och hållet eller finns det något i det här? /.../ Man behöver inte avgöra det dag 1, tror jag. Därför tror jag att det är bra att det går lite tid. Alltså det kan bli omvänt också, om det går för länge. /.../ ...att ändå använda stundens allvar till att kanske styra in någon på rätt väg.*

Följande citat belyser en självinsikt hos informanten ifråga om att han nog inte skulle ta kontakt med missbruksenheten på egen hand, och att han dessutom kanske skulle börja förneka sitt alkoholproblem om kontakten hade dragit ut på tiden:

VTI: *Om inte de tagit kontakten, om inte missbruksenheten hade ringt så snabbt?*

I5: *Då skulle jag ha sagt så här, att 'det kommer jag att göra själv' och så hade jag skjutit på det. Så är det. Så ärlig kan jag vara att säga att det är så. Jag vet att jag behöver hjälp, men...*

VTI: *Det hade kanske inte blivit av? Så att dom ringde upp, det känns ganska avgörande?*

I5: *Ja, och att dom gjorde det så fort.*

VTI: *Om det hade gått, säg tre till fyra dagar, hur hade du tänkt då, tror du?*

I5: *Jag tror jag hade tänkt likadant. Det är vad jag tror, men det är så lätt att tro.*

VTI: *Eller hade du börjat förneka?*

I5: *Det är möjligt.*

En annan informant lyfter vikten av att socialtjänst/beroendevård kontaktar den misstänkte rattfylleristen så att kontakten verkligen blir av, även om det inte behöver ske brådskande:

VTI: *Några dagar att fundera och komma till insikt själv?*

I10: *Ja, men sedan var det bra att de ringde upp och verkligen tog tag i det. Jag hade nog inte ringt dit. Det är jag inte hundra på.*

En informant är av annan uppfattning, med utgångspunkt i den egna situationen; informanten är mycket medveten om sitt alkoholproblem och behovet av hjälp och tror därför inte att han skulle börja förneka sitt problem om kontakten skulle dra ut på tiden:

VTI: *Om tiden hade dragit iväg, om det hade gått en vecka till, tror du att du hade byggt upp något försvar?*

I13: *Att jag skulle försvara mig för att slippa hjälp?*

VTI: *Eller förneka, 'nej jag har inga problem, jag behöver inte träffa honom'.*

I13: *Nej, jag tyckte själv att nu har det gått för långt. Jag ska ta all hjälp jag kan få, tänkte jag.*

Att SMADIT-erbjudandet om ett första samtal är viktigt framkommer även i en intervju med en informant som vid tillfället för polisens stoppande var i så dåligt psykiskt tillstånd att han dagen efter fick åka till psykakuten. Först därefter fick informanten kontakt med en person på kommunens missbruksenhet. Sammantaget visar informantens berättelse ett behov av att snabbt få träffa någon för att prata om sin situation, oavsett instans (i detta fall psykakuten respektive missbruksenheten):

I12: *Man var som en hösäck. Javisst, jag skulle gått med på vad som helst. Man liksom trillade över gränsen, jag måste prata med någon.*

Det finns också informanter som inte vill ha kontakt med socialtjänst/beroendevård i ett alltför tidigt skede. En informant berättar utifrån egen erfarenhet om vikten av att behöva sova ut ordentligt:

I1: *Dom ringde dagen efter och frågade om jag ville komma dit samma dag, men det ville jag inte, för jag hade inte sovit på något dygn. Jag frågade om jag fick komma ett par dagar senare. Dom ville att jag skulle komma dit direkt.*

VTI: *Men sedan kom du några dagar senare, när du sovit ut istället?*

I1: *Jag jobbade ju också. Jag hade inte sovit på natten, för man ligger och tänker en del.*

Att man inte vill ha en kontakt med socialtjänst/beroendevård alltför tidigt framkommer även på frågan hur man ser på möjligheten att polisen skjutsar den misstänkte rattfylleristen direkt till socialtjänst/beroendevård. Detta förekommer på några ställen i landet, men ingen av de intervjuade hade blivit erbjuden detta. Ett fåtal av informanterna tycker att detta arbetssätt låter bra, eller i alla fall okej. Men bland informanterna finns också de som menar att detta inte är rätt väg att gå, eftersom man behöver lite tid att fundera över sin situation:

VTI: *På vissa ställen i landet finns det att polisen erbjuder sig att skjutsa personen direkt till vården. Hur skulle det spela roll för dig?*

I6: *Det hade jag inte velat. Jag behövde landa lite i det här. Lite distans till det i varje fall. För mig hade det varit så.*

VTI: *På en del ställen i landet är det så att polisen skjutsar personen direkt till vården. Hur skulle det ha känts i ditt fall?*

I13: *Då är det här mycket bättre, tycker jag, absolut.*

VTI: *Du fick komma hem. Du fick tänka lite själv.*

I13: *Det tror jag är bättre.*

VTI: *Du behövde ett tidsspann?*

I13: *En liten tid emellan, det tror jag var bra för då hinner man få den här chocken och verkligen förstå vad det är som har hänt och vad man har gjort. Sedan är man mer förberedd för att göra någonting annorlunda och komma med rätt syn på saker. En slags hjälp, tycker jag.*

I citatet nedan lyfts även problemet med personer som antingen kan vara i chock eller är så pass alkoholpåverkade att de därför inte heller är mottagliga för information om SMADIT, varför informanten (som för övrigt inte var rattfull) inte tror på direktskjuts till socialtjänst/beroendevård:

I12: *Med facit i hand så för min del så tror jag inte det hade varit något bra. Då hade man hamnat... då hade man liksom inte... det tog en bra stund innan man hämtade sig från den korta chocken. Man var inte mottaglig för något. Jag ska inte säga att jag blev pålurad det här /.../ Nu blev det här ett break och kontakta... man fick liksom gå hem och sova en dag eller en stund. /.../ Om man tittar på mina värden då, och även jag har*

hört rövarhistorier om folk som man plockat ur bilar som knappt kan gå, då är frågan hur mottaglig är den personen?

En annan aspekt som påpekas i detta sammanhang är att det skulle upplevas som obehagligt att behöva bli transporterad av polisen till, i följande informants fall, socialtjänsten som ligger i kommunhuset:

VTI: Tycker du det skulle vara bättre om polisen hade en direkttransport till socialtjänsten eller beroendevården?

I3: Nej, det tycker jag inte, definitivt inte. Det skulle vara obehagligt. Om detta nu hade hänt, skulle du åkt upp till kommunhuset och gått in till socialsekreteraren och med en polis i hämlarna?

VTI: Nej, men om polisen och beroendevården har lokaler tillsammans?

I3: Om jag går tvärs över hallen med en polis i hämlarna eller om jag går och det är samma ställe, det är i kommunhuset polisen är i också. Inte gå upp där i trappan till kommunhuset. För min del skulle jag tycka det var mycket obehagligt.

5.11.4 Obligatoriskt eller frivilligt?

SMADIT bygger på frivillighet, men följande informant vill gå längre och tycker att det borde vara någon form av obligatorium att misstänkta rattfyllerister får komma till socialtjänst/beroendevård:

I4: Sedan kanske man skulle, ja inte tvinga folk, men jag tror nästan att det skulle vara något obligatoriskt [att komma till socialtjänst/beroendevård]. /.../ Men på något sätt ha kontakt i vilket fall som helst, även om de säger att de inte vill. Jag tror många skulle behöva det. Svälja stoltheten och krypa till korset.

En annan informant har en motsatt uppfattning och betonar istället just frivillighetsaspekten. Uppfattningen framkommer då informanten får frågan om han tycker att det skulle vara bra med direktskjuts till socialtjänst/beroendevård, efter det att man blivit stoppad för misstänkt rattfylleri. Med ett sådant förfaringsätt finns risken att det skapar en känsla av tvång, menar informanten, vilket skulle kunna innebära att man tackar nej till SMADIT-erbjudandet:

VTI: I vissa län har man ibland rutiner att polisen skjutsar en direkt till missbruksenheten till exempel. Hur skulle det funkat för dig?

I5: Jag tror att det hade funkat, men jag tror det hade varit negativt på ett sätt, för då hade det varit mindre av frivillighet. Här fick jag ändå ett dygn på mig att bestämma mig och sedan gå dit. Risken är väl annars att man under den här tiden bestämmer sig för att inte gå. Det är negativt. Blir man ditskjutsad kanske det blir mer som ett tvång och då kanske man inte går sedan, det kan jag tänka mig.

Ytterligare en informant har en liknande uppfattning och påpekar att det bland misstänkta rattfyllerister kan finnas de som blir avogt inställda till SMADIT om de ser SMADIT som ett myndighetsutövande:

I8: *Sedan kanske... förstår att många ser det som att det blir myndigheter eller folk som lägger sig i.*

5.11.5 Behov av preventiva åtgärder

Ingen av de intervjuade ser negativt på SMADIT. Samtliga tackade ja till erbjudandet och metoden har för flertalet inneburit en påbörjan av förändringar som strävar mot att förbättra både det egna allmäntillståndet och trafiksäkerheten.

En informant lyfter dock problematiken med att erbjudandet om hjälp, det vill säga SMADIT, är en för sen åtgärd, eftersom man redan har begått ett lagbrott i och med rattfylleriet. Informationen och hjälpen borde ha nått fram tidigare, för att förhindra onykter körning och rattfylleri:

VTI: *Du tycker ändå det är bra att polisen informerar om SMADIT och erbjuder socialtjänst eller beroendevård?*

I9: *Problemet med det hela, det kan jag berätta för dig. Du får aldrig reda på någonting förrän man gjort fel. När man har gjort fel, då öppnar sig... det finns ju beroende där och beroende där och du kan få det och du kan få hjälp med det och det. Varför berättade ingen det innan man trillade dit, liksom?*

Liknande uttalande kommer från följande informant:

I4: *Jag är medveten om att man inte ska göra så här [köra rattfull], man gör så i alla fall ibland. Jag tycker att det skulle finnas andra sätt att vakna till på, men det var bra att jag fick göra det i alla fall på något sätt.*

6 Sammanfattande diskussion

Det övergripande syftet med denna studie har varit att finna förbättringar av SMADIT-metoden som kan möjliggöra att fler misstänkta rattfyllerister tackar ja till polisens erbjudande om samtal med socialtjänst/beroendevård och att fler misstänkta rattfyllerister kommer i behandling eller får vård. För att nå detta syfte har en intervjustudie genomförts rörande misstänkta rattfylleristers uppfattningar och erfarenheter av SMADIT, varför de misstänkta rattfylleristerna tackat ja till SMADIT och på vilket sätt SMADIT hjälpt dem.

Dessutom genomfördes en kortare enkätundersökning i samtliga 21 polismyndigheter med syfte att få en uppfattning huruvida hög andel MI-utbildade poliser leder till en högre andel misstänkta rattfyllerister som tackar ja till SMADIT.

I det följande diskuteras studiens resultat, vilket kan ligga till grund för förbättrade rutiner i SMADIT-metoden och förbättringar i polisens samtal med den misstänkte rattfylleristen.

Mängden SMADIT-kunder

Enligt svaren från den enkätundersökning som samtliga polismyndigheter besvarade var det cirka 45 procent av de misstänkta rattfylleristerna som erhöll ett SMADIT-erbjudande och bland dessa tackade cirka 27 procent ja till erbjudandet. Dessa siffror är i linje med resultat som erhållits i tidigare studier (Gustafsson & Henriksson, 2007; Hrelja m.fl., 2009). Andelen SMADIT-kunder som i Stockholms län erhöll ett erbjudande var dock cirka 20 procentenheter högre (Gustafsson & Henriksson, 2007), så möjligtvis kan andelen som får erbjudandet ha sjunkit på senare tid. Det finns således en stor potential för att fler ska få del av SMADIT-metoden och komma i kontakt med socialtjänst/beroendevård. Detta bör ske både genom att polisen ger erbjudandet till fler misstänkta rattfyllerister och får fler att tacka ja till SMADIT-erbjudandet. Här är det mycket möjligt att en utbildning till poliserna i motiverande samtal, MI, kan förbättra möjligheten att få fler att tacka ja. Av enkätundersökningen framkommer att i majoriteten av polismyndigheterna är få eller inga poliser i yttre tjänst utbildade i MI.

Att mindre än hälften av de misstänkta rattfylleristerna får erbjudandet om SMADIT kan delvis bero på att polisen har ett relativt nytt IT-system och utredningsstöd, PUST, där brott ska rapporteras (Svensson, 2012). Tidigare kom SMADIT-blanketten automatiskt upp i samband med bevisprovtagningen i Evidenzern. Nu hanteras emellertid SMADIT-blanketten i PUST-systemet. Det är fullt möjligt att avsluta rapporteringen av rattfylleribrottet utan att ha gjort ett SMADIT-ärende av det. De nya rutinerna i PUST-systemet innebär att SMADIT-blanketten måste sökas fram i en rullista och sedan skrivas ut så att den misstänkte rattfylleristen kan skriva under. SMADIT-blanketten faxas sedan till socialtjänst/beroendevård.

Om PUST-systemet förbättras så att det blir tvingande att fylla i SMADIT-blanketten, skulle det sannolikt medföra att polisen inte missar att ge erbjudandet om samtal med socialtjänst/beroendevård.

Information om SMADIT

Det framkommer i intervjuerna att informanterna ibland har svårt att minnas på vilket sätt och i vilken omfattning de fick information om SMADIT, vilket i sig torde kunna

bero på den utsatta situationen. De flesta informanter har fått en folder om SMADIT. Det framgår också att poliserna har talat om SMADIT, men att den muntliga informationen har upplevts som kortfattad, ibland till och med som något som har sagts i förbigående.

För de flesta informanterna var det samma två poliser som stoppade dem och som sedan gav SMADIT-erbjudandet i samband med bevisprovtagningen. Det finns dock en informant som fick SMADIT-erbjudandet först vid ett senare tillfälle, i samband med att han återfick sina bilnycklar. Polisens bemötande och rutiner omkring SMADIT verkar således hanteras på olika sätt, även på samma arbetsplats. I majoriteten av de polismyndigheter dit den misstänkte rattfylleristens fördes ska, enligt vår inledande enkätundersökning, en högre andel av poliserna i yttre tjänst vara MI-utbildade. Om informanten verkligen träffat poliser med MI-utbildning framgår dock inte av intervjumaterialet.

Sammanfattningsvis verkar det som att den muntliga informationen om SMADIT bör kunna förbättras. Ett förslag, med stöd i intervjumaterialet, är att de två poliser som är med vid förhöret har olika roller, där en sköter de mer polisiära uppgifterna och den andre lämnar SMADIT-erbjudandet och har ett hjälpande fokus. De två informanter som i samband med bevisprovet friades från misstanke om rattfylleri har fått information om SMADIT, vilket överensstämmer med intentionen i arbetssättet med SMADIT.

Ja till SMADIT

Informanternas berättelser visar att polisens bemötande är mycket viktigt eftersom de flesta upplevde att de befann sig i en skambelagd situation. Därför var polisens vänlighet och förståelse betydelsefull. Detta framkommer också i studien av Hylander (2011). Det är mycket troligt att polisens bemötande, som i föreliggande studie överlag har beskrivits som positivt, kan ha påverkat den misstänkte rattfylleristens ja-svar på SMADIT-erbjudandet.

I studien framkommer även andra faktorer som också kan ha påverkat informanternas jakande svar. Det handlar om den misstänkte rattfylleristens alkoholvanor, där det i flertalet fall handlar om ett mer eller mindre långvarigt alkoholmissbruk. En informants första tanke när polisen stoppade honom var "Det är dags nu", vilket antyder en insikt om det egna alkoholproblemet. I flera fall är alkoholmissbruket också kopplat till familje- och relationsproblem och/eller en stressig arbetssituation där även ekonomiska bekymmer förekommer. Flera informanter beskriver att det var dags för en vändpunkt i livet där man måste ta tag i sina problem, både alkoholmissbruket och annan psykisk ohälsa. Några av informanterna hade tidigare begått rattfylleribrott, vilket också kan ha haft en betydelse för att de nu tackade ja till SMADIT.

En annan förklaring till att informanten sa ja till SMADIT kan vara att man befann sig i ett chocktillstånd eller var mycket påverkad och därför inte var helt medveten om vad man skrev under. Det framkommer i intervjumaterialet att informanterna har svårt att minnas om de skrivit under SMADIT-blanketten som ger socialtjänsten/beroendevården en möjlighet att ta kontakt med den misstänkte rattfylleristen. Men uppenbarligen måste man gjort det eftersom de senare kontaktats av socialtjänst/beroendevård.

En ytterligare möjlig förklaring till att man svarade ja till erbjudandet kan vara att informanten därmed hoppades på möjligheten att få behålla körkortet och få alkoholås. En fråga som uppstår är om detta berodde på otydligheter i samband med informationen

och erbjudandet om SMADIT; skulle dessa informanter ha tackat nej till SMADIT om de visste att erbjudandet inte handlade om att få behålla körkortet? Det finns bland informanterna de som tagit fasta på det som står i SMADIT-foldern ”Aldrig mer?!” (SMADIT, 2011), nämligen: ”Tala om att du fått ett erbjudande från SMADIT när du ringer och bokar mötet. Då får du snabb hjälp. Att du påbörjat samtal eller behandlingsprogram kan ha betydelse när påföljden för ditt ratt- eller sjöfylleri ska bestämmas.”. Liknande resultat erhöles i Sigurdsson och Wahlström (2005), även om det i den studien fokuserades på strafflindring.

Kontakt med socialtjänsten/beroendevården

Bland informanterna finns de som förekom socialtjänsten/beroendevården genom att själva ta den första kontakten, eftersom de var mycket angelägna om att få en kontakt. Detta visar betydelsen av att den misstänkte rattfylleristen får med sig kontaktuppgifter hem, så att han eller hon själv kan ta den första kontakten. Flertalet av informanterna blev dock uppringda av socialtjänsten/beroendevården. Detta skedde i de flesta fall relativt omgående, exempelvis dagen efter polisens stoppande alternativt påföljande vardag efter helg. Här kan det diskuteras om det finns behov av jourmottagningar för de personer som misstänks för rattfylleri under fredagskvällar och helger, eftersom en av grundtankarna i SMADIT just är att en första kontakt ska ske inom tjugofyra timmar. Av intervjuerna framkommer dock att det för alla inte är nödvändigt med en så tidig första kontakt. Flera av informanterna har behövt tid till eftertanke och till att hämta sig från chocken efter att ha blivit stoppad av polisen misstänkt för rattfylleri. Det är dock, enligt informanterna, viktigt att det inte går för många dagar innan kontakt och möte med socialtjänsten/beroendevården.

Samtliga informanter har positiva erfarenheter av bemötandet hos socialtjänsten/beroendevården. De fick förtroende för den kontaktperson som de samtalade med och lyfte fram egenskaper såsom lyhördhet. Någon uttryckte sin uppskattning över att socialtjänsten var ”mer rakt på” och konfrontativ.

För flera informanter har samtalet/samtalen med socialtjänsten eller beroendevården setts som tillräckligt. Dessa informanter anser sig ha fått kontroll över sin alkoholkonsumtion, där händelsen med polisens stoppande ses som öppnandet för en förändring av de egna vanorna och beteendena. Andra informanter i den föreliggande studien har gått vidare med behandling och vård i olika former, utifrån utredning och samtal med kontaktpersonen på socialtjänsten/beroendevården. Det har även handlat om att se informantens grundläggande problem, exempelvis stress eller konflikträdsla, där den fortsatta behandlingen fokuserat på sådant istället för behandling av alkoholmissbruket.

Effekt av SMADIT-metoden

Sammantaget tror informanterna att SMADIT är en bra metod i arbetet med att förhindra onykter körning. Men ”metoden är ingen patentlösning”, som en informant uttryckte det. I intervjuerna diskuteras framförallt obligatoriskt alkoholås i alla bilar som en effektiv metod i arbetet med att reducera onykter körning och rattfylleri. Detta framkommer också i en tidigare intervjustudie med personer som dömts till rehabilitering för rattfylleri (Forward m.fl., 2007). En informant menar också att SMADIT är bra, men att åtgärder borde sättas in tidigare – har man kört onykter är skadan redan skedd.

För informanterna har själva händelsen med den onyktra körningen och dess följder inneburit en vändpunkt i livet – en nystart med ett sundare liv. De flesta har helt valt bort alkoholen. Även informanternas familjerelationer och stressade livssituation har blivit bättre. Majoriteten av informanterna tror inte att de kommer att köra onyktra i framtiden. Samtidigt finns indikationer på att det är straff och körkortsåterkallelse man vill undvika; man talar inte i första hand utifrån ett trafiksäkerhetsperspektiv. Även de ändrade alkoholvanorna gör att man inte tror sig köra onykter i framtiden, även om det bland informanterna finns de som inte har för avsikt att bli helnykterister.

Informanterna menar att SMADIT-metoden har nytta, i det att man får ett uppvaknande och ett erbjudande som kan hjälpa individen att förändra sin livssituation, att få en bättre psykisk hälsa och en bättre livskvalitet. Det som informanterna här förmedlat borde vara en viktig kunskap för poliser och personal inom socialtjänst och beroendevård att använda när man i samtalen motiverar den misstänkte rattfylleristen att ta tag i sina alkoholproblem.

Förändringar i rutinerna kring SMADIT

Utifrån de intervjuades egna erfarenheter och uppfattningar finns en indikation på ett behov av flexibilitet rörande tidsaspekten från SMADIT-erbjudandet till kontakt med socialtjänst/beroendevård. Flera informanter uttrycker att det har varit bra för dem att få fundera ett tag eftersom man vid själva stoppandet och under förhöret var i ett slags chocktillstånd, alternativt var alltför berusad. Ingen av de intervjuade blev direkt-skjutad till socialtjänst/beroendevård, men det var heller ingen av de intervjuade som trodde att detta skulle ha varit ett bra alternativ, framförallt med tanke på behovet av att få fundera och "landa" efter händelsen. Informanternas synpunkter på tidsaspekten innebär således ett delvis annat perspektiv än vad en av de viktigaste grundpelarna i SMADIT uttrycker. Det bör emellertid enligt de flesta informanterna, inte gå för många dagar innan en kontakt erhålls med socialtjänst/beroendevård och ett första fysiskt möte hålls.

En informant svarade först nej till SMADIT, men blev av säkerhetsskäl häktad av polisen. Detta innebar att informanten fick tid att tänka igenom sin situation, och när han senare återigen fick frågan om SMADIT svarade han ja. Händelsen visar vikten av att ge SMADIT-erbjudandet vid ytterligare ett eller flera tillfällen i de fall som den misstänkte rattfylleristen tackat nej. En av informanterna menar att en andra förfrågan om SMADIT exempelvis skulle kunna ske i samband med att man ska hämta sina bilnycklar hos polisen. Att polisen inte heller släpper kontakten med den misstänkte rattfylleristen förrän man vet att denne har en etablerad kontakt med socialtjänst/beroendevård är något som vi tror är positivt. Detta kan göras genom att polisen har ett uppföljande telefonsamtal, både till dem som vid polisens förfrågan först sagt nej till SMADIT, men även till dem som sagt ja (för att få kunskap om att de verkligen har fått kontakt med socialtjänst/beroendevård). Genom intervjuerna har vi förstått att detta arbetssätt förekommer vid några polismyndigheter.

Det framkommer i intervjuerna att den muntliga informationen om SMADIT var relativt kortfattad och några av informanterna menar att de gärna skulle vilja ha mer information än vad som gavs. Av studien framgår att många av informanterna inte är medvetna om att de skrivit under SMADIT-blanketten som innebär att socialtjänst/beroendevård får kontakta dem. Detta skulle också kunna vara en indikation på att det behövs mer muntlig information. Likväl är det så att informanterna i studien har svarat ja till

SMADIT, vilket kan vara en indikation på att informationens omfång kanske inte är av största betydelse för att få misstänkta rattfyllerister att tacka ja till SMADIT.

I en tidigare utvärdering av SMADIT (Hrelja m.fl., 2009) framkom att polisen önskar mer kunskap om vad som händer med de misstänkta rattfylleristerna. Det är av sekretessskäl inte möjligt för socialtjänsten/beroendevården att ge sådan information. En informant berättade dock att kontaktpersonen vid den missbruksenhet där han gick frågat om informanten ville att polisen skulle få reda på att han varit på missbruksenheten, det vill säga om missbruksenheten fick tillåtelse att ge en återkoppling till polisen. Detta är ett arbetssätt som fler socialtjänster/beroendevårdsmottagningar skulle kunna anamma i syfte att upprätthålla polisens motivation att arbeta med SMADIT.

7 Rekommendationer

Utifrån den genomförda studien skulle följande rekommendationer kunna innebära en förbättring av SMADIT-metoden.

Ge muntlig och skriftlig information

Polisen bör i större utsträckning erhålla en förståelse för att det är viktigt att ge information om SMADIT och inte bara nämna SMADIT i förbifarten. Exempelvis skulle en av de poliser som deltar vid förhöret med den misstänkte rattfylleristen kunna fokusera på SMADIT-erbjudandet istället för de mer polisiära uppgifterna. Det är vidare mycket viktigt att ge den skriftliga informationsfoldern innehållande kontaktuppgifter till lokal socialtjänst/beroendevård så att den misstänkte rattfylleristen får ytterligare information och en chans att själv ta kontakt med socialtjänst/beroendevård.

Det är emellertid viktigt att polisens muntliga information och den skriftliga informationsfoldern innehåller korrekt information och inte lovar för mycket när det gäller att SMADIT kan ge lindring av straff och körkortsåterkallelse. Det som kan nämnas är också personliga positiva fördelar med att få hjälp i sin livssituation.

Transportstyrelsen rekommenderas att bifoga SMADIT-foldern när de skickar ut information om alkoholprogrammet till de misstänkta rattfyllerister vars körkort återkallats. Behandling/vård i kombination med alkohol är troligen på lång sikt en mycket bra åtgärd för att motverka rattfylleri, vilket även framgår i studien av Forward m.fl. (2007).

Fråga även de som friats från misstanke om rattfylleri

Att ge SMADIT-erbjudandet även till de personer som vid bevisprovtagningen friades från misstanke om rattfylleri ingår i SMADIT-metoden. Detta bör få genomslagskraft hos samtliga poliser.

Fråga igen

Det är viktigt att en person som har svarat nej till SMADIT blir tillfrågad ytterligare en gång vid ett annat tillfälle. Detta kan ske genom att polisen ringer den misstänkte rattfylleristen eller att frågan ges igen när bilnycklarna hämtas. Polisen rekommenderas även ha ett uppföljande telefonsamtal med de som tackat ja för att se att de verkligen har fått kontakt med socialtjänst eller beroendevård.

Kan behövas tid för eftertanke

Det är inte absolut nödvändigt att den första kontakten (telefonsamtal för att boka mötestid) med socialtjänsten/beroendevården sker inom tjugofyra timmar. Tid kan behövas till eftertanke och till att hämta sig från chocken efter att ha blivit stoppad av polisen misstänkt för rattfylleri. Däremot bör det inte gå alltför många dagar innan kontakt och möte hålls.

Återkoppla till polisen

I syfte att upprätthålla polisens motivation att arbeta med SMADIT skulle socialtjänsten/beroendevården kunna be den misstänkte rattfylleristen om tillåtelse att få ge en återkoppling till polisen om att personen har en kontakt med socialtjänsten/beroendevården, och eventuellt även om att behandling eller liknande påbörjats. Ett sådant arbetssätt som bygger på frivillighet bryter inte mot de sekretessregler som finns.

8 Förslag till fortsatt forskning

Resultaten från denna studie har väckt ett antal frågor som kan lyftas fram i fortsatt forskning rörande rattfylleri och SMADIT, vilket presenteras nedan.

Intervjuer med misstänkta rattfyllerister som tackat nej till SMADIT

I föreliggande studie saknas erfarenheter och uppfattningar utifrån misstänkta rattfyllerister som tackat nej till SMADIT med anledning av stora svårigheter med att rekrytera sådana personer. Kunskap om varför misstänkta rattfyllerister tackar nej till SMADIT kan belysa eventuella brister i SMADIT-metoden och således vara till hjälp i arbetet med att utveckla och förbättra metoden. Utifrån andra metodiska tillvägagångssätt och rekryteringsförfaranden än i föreliggande studie skulle detta kunna möjliggöras. Exempelvis skulle rekryteringen kunna ske med hjälp av en fältstudie, där forskarna följer med polisen under deras arbete med rattfyllerikontroller och på så sätt får kontakt med misstänkta rattfyllerister.

Intervjuer och/eller enkäter angående arbetsrutiner med SMADIT inom polisen

Studiens resultat ger vissa indikationer på att man inom en och samma polisstation kan arbeta med SMADIT på olika sätt, alternativt ha olika uppfattningar om metoden. Detta borde utredas. Frågor som kan ställas i en undersökning handlar om vilken utbildning poliserna i yttre tjänst har eller får när det gäller SMADIT och motiverande samtalsteknik (MI), hur SMADIT har implementerats samt vilka rutiner som finns och hur dessa fungerar. Frågorna kan också gälla om SMADIT-erbjudande även ges i de fall då bevisprovet ger ett negativt utslag och om det finns rutiner för detta, samt om tidigare misstanke om rattfylleri har någon betydelse för att lämna erbjudandet.

Undersökning huruvida de som sagt ja till SMADIT får lägre straff

I SMADIT-foldern 'Aldrig mer?!', står: "Att du påbörjat samtal eller behandlingsprogram kan ha betydelse när påföljden för ditt ratt- eller sjöfylleri ska bestämmas.". Det är mycket intressant att undersöka om det är så att de som tackat ja till SMADIT-erbjudandet får lägre straff än de som tackat nej till SMADIT-erbjudandet, vilket skulle kunna undersökas genom en samkörning av registerstudier samt enkäter till och/eller intervjuer med berörda myndigheter.

Intervjuer med poliser, socialtjänst/beroendevård och misstänkta rattfyllerister utifrån ett jämställdhetsperspektiv

I studien är det endast en kvinna som har intervjuats. I denna intervju framkom det att informanten tror att det är skillnad i synen på rattfylleri beroende på om det är en man eller kvinna som kört rattfull, att det finns en föreställning om att onykter körning är en företeelse som framförallt tillskrivs män. Det är av intresse att undersöka om man bemöts annorlunda av polisen om man är kvinna och om detta i så fall påverkar huruvida man tackar ja eller nej till SMADIT. Likaså om man bemöts annorlunda av socialtjänst/beroendevård om man som kvinna kört rattfull. Utifrån ett jämställdhetsperspektiv kan dessa frågor undersökas där berörda personer intervjuas.

Referenser

Otryckta källor

Svensson, B. (2012). Kommissarie Bengt Svensson, Polisavdelningen, Brottsförebyggande enheten, Rikspolisstyrelsen. Muntlig referens, november 2012.

Tryckta källor

Barth, T. & Näsholm, C. (2006). *Motiverande samtal – MI. Att hjälpa en människa till förändring på hennes egna villkor*. Lund: Studentlitteratur.

Denzin, N.K. (1989). *Interpretive interactionism*. Newbury Park, CA: SAGE.

Forsman, Å., Hrelja, R., Henriksson, P. & Wiklund, M. (2011). *Cooperation Between Police and Social Treatment Services Offering Treatment to Drink and Drug Drivers – Experience in Sweden*. *Traffic Injury Prevention*, 12:1, 9-17.

Forward, S., Linderholm, I. & Forsberg, I. (2007). *Alkohol i trafiken – Djupstudier med personer som fällts för rattfylleri*. VTI rapport 553. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping. <http://www.vti.se/sv/publikationer/pdf/alkohol-i-trafiken--djupstudier-med-personer-som-fallts-for-rattfylleri.pdf>.

Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic.

Gustafsson, S. (2007). *SMADIT – Samverkan mot alkohol och droger i trafiken. Utvärdering av försöksverksamheten i Stockholms län 2003-2005*. VTI rapport 555. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping. <http://www.vti.se/sv/publikationer/pdf/smadit--samverkan-mot-alkohol-och-droger-i-trafiken-utvadering-av-forsoksverksamheten-20032005.pdf>.

Gustafsson, S. & Henriksson, P. (2007). *SMADIT – Samverkan mot alkohol och droger i trafiken. Utvärdering av utvecklingsfasen i Stockholms län 2005-2007*. VTI rapport 589. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping. <http://www.vti.se/sv/publikationer/pdf/smadit--samverkan-mot-alkohol-och-droger-i-trafiken.pdf>.

Hansson, J. (2011). *Samverkan Mot Alkohol och Droger I Trafiken - En utvärdering av SMADIT i Dalarnas län*. Publikation 2011:077. Trafikverket. http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6306/2011_077_samverkan_mot_alkohol_och_droger_i_trafiken_en_utvardering_av_smadit_i_dalarnas_lan.pdf

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hrelja, R., Forsman, Å., Forsberg, I., Henriksson, P. & Wiklund, M. (2009). *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen. Syntesrapport*. VTI rapport 637. Statens väg- och transportforskningsinstitut. Linköping. <http://www.vti.se/sv/publikationer/pdf/utvardering-av-projektet-nationell-samverkan-mot-alkohol-och-droger-i-trafiken-enligt-skelleftemodellen--syntesrapport.pdf>.

Hylander, H.R. (2011). *Samtalshjälp vid rattonykterhet. Erfarenheter från klient, polis och kurator om bemötandet och hjälpen som erbjuds personer som kört onyktra*. C-uppsats, Umeå universitet, Institutionen för Socialt arbete.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Körkortsportalen (2012). *Alkolås efter rattfylleri*. <http://www.korkortsportalen.se/jag-har-forlorat-mitt-korkort/aterkallat/Alkolås--efter-rattfylleri/> [2012-11-25].

Landstinget i Östergötland (2012). *Läkemedel vid alkoholberoende*. <http://www.1177.se/Ostergotland/Fakta-och-rad/Rad-om-lakemedel/Lakemedel-vid-alkoholberoende/> [2012-11-25]

Minnesotamodellen (2012). *Behandling av alkohol- & drogberoende*. www.minnesotamodellen.se [2012-09-25]

Polisen (2012). *Samverkan mot alkohol och droger i trafiken*. FAKTA/SMADIT. <http://www.polisen.se/Om-polisen/lan/St/op/Polisen-i-Stockholms-lan/projekt-och-samverkan/Smadit/> [2012-11-25]

Sigurdsson, M. & Wahlström, C. (2005). *Vägen till samtal. En studie om rattfylleristers upplevelser av myndigheternas bemötande*. C-uppsats, Högskolan i Kalmar, Institutionen för hälso- och beteendevetenskap.

SMADIT(2011). *Aldrig mer?! Ett livsviktigt erbjudande till dig som rapporterat för ratt- eller sjöfylleri*.

http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6037/100259_Aldrig_mer?!_Nationell_version_utg2_201112.pdf [2012-11-25]

Statens folkhälsoinstitut (2012). *Kort information om frågeformuläret AUDIT*. <http://www.fhi.se/Documents/ANTD/Riskbruk/Kort-info-AUDIT.pdf> [2012-09-24]

SMADIT - Samverkan mot alkohol och droger i trafiken

Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI, genomför under hösten 2011 ett projekt där den misstänkte rattfylleristens upplevelser vid mötet med polisen står i fokus. Projektet är finansierat av Trafikverkets Skyltfonden, Rikspolisstyrelsen och Stiftelsen MHF:s fond för trafiksäkerhet. I projektet ingår en intervjustudie som genomförs inom några polismyndigheter.

Som en del i projektet är vi också intresserade av i vilken omfattning poliser vid samtliga polismyndigheter har utbildning i **motiverande samtal, MI**. Vi är också intresserade av **antalet misstänkta rattfyllerister** som omhändertagits inom respektive polismyndighet under tidsperioden 17/10–13/11.

Vi är mycket tacksamma om ni vill besvara nedanstående frågor och skicka in svaret till VTI senast **21/11**.

Frågor

Polismyndighet (län): _____

Uppskatta hur stor andel (procent) av poliserna i yttre tjänst som har utbildning i motiverande samtal, MI:

Under tiden **17/10-13/11** har polismyndigheten omhändertagit följande antal misstänkta rattfyllerister (alkohol- och/eller drogpåverkade). Räkna enbart SMADIT-kunder, dvs. fordonsförare som bör vara föremål för SMADIT-erbjudandet:

_____ SMADIT-kunder (personer) har omhändertagits

_____ personer har erhållit information om SMADIT

_____ personer har tackat ja till samtal med socialtjänst/ beroendevård

_____ personer har tackat nej till samtal med socialtjänst/ beroendevård

Jag som har besvarat frågorna heter: _____

Jag kan nås på telefon: _____

(bara ifall vi har någon kompletterande fråga vi som önskar få svar på)

Stort tack för er hjälp!

Susanne Gustafsson, projektledare

Telefon: 013 – 20 41 32

Fax: 013 – 14 14 36

Mejl: susanne.gustafsson@vti.se

Adress: VTI, 581 95 Linköping

Intervjuguide, SMADIT

Den misstänkte rattonyktres perspektiv: Uppfattning, Erfarenheter, Nyttan och Förbättringsförslag

Under varje avsnitt ställs den fetstilta kursiverade frågan. Punkterna under är sådant vi önskar få svar på, men som förhoppningsvis kommer fram i den intervjuades berättelse. Om inte, ställs kompletterande fråga/or. Intervjuaren är givetvis medveten om att den som intervjuas bara är misstänkt för rattonyktighet, även om det i vissa av frågorna kan låta som att det är fastlagt att den intervjuade kört rattonykt. Den intervjuades inledande berättelse kommer att visa om denne ansett sig ha kört onykt eller inte, och frågorna anpassas därefter.

Intervjuaren inleder genom att berätta om projektet och frågar om den intervjuade har några frågor.

Intervjuaren frågar om det går bra att spela in intervjun, för minnets skull och för att minska risken att den intervjuade blir misstolkad. Betonar att inspelningen inte kommer att användas för något annat än just för minnets skull inför rapportskrivningen - intervjun kommer att skrivas ut, men i intervjuutskriften finns inga personuppgifter som kan kopplas till den enskilde individen och det kommer inte att vara möjligt att utläsa vem som har sagt vad. Intervjuutskriften kommer endast att hanteras av de personer på VTI som är inblandade i projektet.

Innan intervjun informeras den intervjuade även om att han/hon kan avbryta intervjun när som helst.

1. Polisens stoppande

Kan du berätta om hur det gick till när polisen stoppade dig?

- När blev du stoppad av polisen för nykterhetskontroll (veckodag, ungefärlig tid på dygnet)?
- Var skedde polisens stoppande (i stad/samhälle, på landsbygden, på vilken typ av plats eller väg)?
- Varför tror du att polisen stoppade dig (vanlig rutinkontroll, körde på ett olämpligt sätt eller tips från andra bilister eller någon anhörig/bekant)?
- Vad var din första tanke när polisen stoppade dig? Hur kändes det? (t.ex. skam, rädsla, oro, irritation, ilska men även mera konkret; förlora körkortet, dyrt...)

- Hur upplevde du polisens bemötande då du stoppades? På vilket sätt var bemötandet bra? På vilket sätt var bemötandet dåligt? (Kan du beskriva hur polisen agerade när du skulle blåsa och efter att du blåst? Hur reagerade du?)
- Hade du några passagerare med dig i bilen? *Om ja*, vilken relation har du till passageraren/passagerarna?
- *Om passagerare fanns*: Vad tror du han/hon/de tänkte då du blåste positivt? Hur kände du inför honom/henne/dom?
- Var togs bevisprovet (t.ex. i polisbuss, på polisstationen)? Hur gick det till?
- Vet du hur hög din alkoholhalt (promillehalt) var?
- Fick du någon annan information, t.ex. om straffet för rattonykterhet, om körkortsåterkallelse, om möjligheten att välja alkolås?
- Om du fick denna information – vilken var din spontana reaktion?
- Vad gjorde polisen med dina bilnycklar och din bil? Hur fick du hem bilen? Och hur tog du dig hem själv?

2. Innan polisens stoppande

Vill du nu berätta vad som hänt innan polisen stoppade dig?

(Frågorna bygger på att den misstänkte rattonyktre uttryckt att han/hon kört rattfull. Om inte detta framkommit ställs ändå frågor om vad som hänt innan han/hon blev stoppad – vart man var på väg, var man hade varit osv.)

- Vad hade du gjort innan du bestämde dig för att köra bilen? *(här bör det framkomma om den intervjuade hade druckit alkohol eller inte och hur mycket han/hon druckit, ev. intag av andra droger bör också komma fram)*
- Hur långt innan hade du druckit alkohol? (eller intagit ev. andra droger?)
- Funderade du på om du var för påverkad eller inte?
- Tänkte du vid det aktuella tillfället på risken att du kunde råka ut för en olycka och/eller bli upptäckt av polisen?

- Funderade du på alternativa sätt att färdas vid det aktuella tillfället?

3. Ev. tidigare misstanke om rattonykterhet

Innan vi pratar vidare, har du varit med om någon liknande händelse tidigare?

- Är det här första gången som du kört bil onykter?
- *Om nej:* Har du blivit stoppad av polisen och blåst positivt tidigare? När hände detta? (försök också fånga in om han/hon kört onykter tidigare utan att ha blivit stoppad)
- Vad kommer du ihåg från detta/dessa tillfällen? Hur var polisens bemötande då?

4. Polisens erbjudande till samtal/hjälp (SMADIT-erbjudande)

Kan du beskriva hur det gick till när polisen erbjöd dig samtal med socialtjänst eller beroendevård?

- När fick du polisens erbjudande om samtal med socialtjänsten eller beroendevården? (i samband med att sållningsprovet blev positivt, i samband med transporten för att ta bevisprovet eller i samband med att bevisprovet togs?)
- *Om passagerare fanns:* Var din passagerare med under samtalet med polisen och när du fick erbjudandet?

(I fortsättningen fokusera på endera socialtjänsten eller beroendevården, använd det begrepp som den intervjuade använder)

- Hur fick du informationen om samtal med socialtjänsten/beroendevården? (Muntligt/skriftligt/både och?)
- Hur upplevde du polisens information om SMADIT och erbjudandet om samtal med socialtjänsten/beroendevården? (var informationen lätt att förstå, tillräcklig, förstod du vad de ville med erbjudandet?)
- Var det samma polis/poliser som stoppade dig som erbjöd samtal med socialtjänsten/beroendevården? (Om annan polis; hur upplevde du dennes bemötande?)
- Kan du beskriva din första tanke då du fick höra om erbjudandet? (hur tolkade du erbjudandet och vad var din reflektion på det: behövde du det eller inte?)

- Tackade du ja eller nej till erbjudandet om samtal/hjälp från socialtjänsten/beroendevården?
- Vad var anledningen till att du tackade ja (eller nej) till erbjudandet om samtal, varför tackade du ja (eller nej) (*om nej*: ansåg du dig inte ha några problem med alkohol, ansåg du dig kunna hantera situationen utan hjälp)?
- Var det ett lätt beslut? Varför/varför inte?
- Hur lång tid tog samtalet med polisen?
- Har du några (andra) synpunkter på polisens agerande i samband med samtalet?
- Fick du med dig någon skriftlig information hem som beskrev erbjudandet mera ingående? Har denna folder betytt något för dig, påverkat dig? Kan du beskriva på vilket sätt? (*Kan vara så att personen tackat nej vid polisens möte och sedan ändrat sig och tackat ja och själv tagit kontakt med socialtjänsten/ beroendevården*)
- *Enbart om de tackat nej*: Skulle polisen ha kunnat agera på ett annat sätt som skulle ha fått dig att tacka ja?
- *Enbart om de tackat nej*: Har du vid något senare tillfälle ångrat att du tackade nej?
- *Enbart om de tackat nej*: Gjorde du något för att senare ta reda på vad polisens erbjudande handlade om?
- *Enbart om de tackat nej*: Vad anser du om att polisen informerar om socialtjänstens/beroendevårdens tjänster i samband med gripande för misstanke om rattonykterhet?

5. Första samtalet/mötet med socialtjänsten/beroendevården

(frågor till dem som tackat ja till ett samtal och som varit på ett första samtal/möte med socialtjänsten/beroendevården)

Kan du berätta om själva samtalet/mötet med socialtjänsten/beroendevården, hur det gick till och hur du upplevde det?

- Hur lång tid tog det från det att du lämnade polisen till det att du kontaktades av socialtjänsten/beroendevården (eller till det att du tog kontakt)?
- Var det en lagom lång tid? (Kändes det viktigt att få kontakt med socialtjänsten/beroendevården så fort som möjligt och i så fall varför?)

- Hur fick du kontakt med socialtjänsten/beroendevården? Var det du som tog den första kontakten efter polisens ingripande eller var det socialtjänsten/beroendevården som kontaktade dig? Eller skjutsades/följdes du direkt dit av polisen?
- Hur nöjd är du med detta? (kunde det ha gjorts bättre?)
- Hur lång tid tog det sen innan du fick träffa socialtjänsten/beroendevården för ett möte? (Kändes det viktigt att få träffa socialtjänsten/beroendevården så fort som möjligt och i så fall varför?)
- Hur kände du inför samtalet med socialtjänsten/beroendevården - vilka förväntningar hade du på samtalet med socialtjänsten/beroendevården?
- Hur gick samtalet med socialtjänsten/beroendevården till, dvs. hur var upplägget? Kan du beskriva?
- Hur upplevde du bemötandet från personen du träffade? (Fick du t.ex. förtroende för den person som du samtalade med?)
- Hur lång tid varade det första samtalet?
- Var det en lagom lång tid?
- Fick du erbjudande om vård/behandling/fler samtal?
- *Om erbjudande gavs: Vad svarade du och varför?*

Om personen svarade nej: försök få reda på om det var för att han/hon inte anser sig vara i behov av någon form av behandling för sin alkohol- eller drogkonsumtion? t.ex. anser sig klarar av situationen på egen hand?

- *Om personen svarade nej: Gav dig det första samtalet något värdefullt, trots att du svarade nej till erbjudandet om vård/behandling/fler samtal?*
- *Om personen svarade ja till vård/behandling/fler samtal: Kan du beskriva hur du kände dig efter det första samtalet med socialtjänsten/beroendevården?*

6. Vård/behandling

(Frågor till dem som tackat ja till erbjudande om vård/behandling/fler samtal)

Du tackade ja till erbjudandet om vård/behandling/fler samtal – kan du berätta om dina erfarenheter och tankar kring detta?

- Vilken typ av vård/behandling blev du erbjuden?
- Fanns det flera alternativ och fick du i så fall välja?
- Hur lång tid tog det från det att du samtalat med socialtjänsten/beroendevården till det att du fick tillgång till behandling/vård?
- Var det en lagom lång tid?
- Vilka förväntningar hade du av behandlingen och blev det som du hade tänkt dig?
- Kan du berätta om den behandlingen/vård du fick? (Hur var bemötandet - fick du t.ex. förtroende för personalen?)
- Är behandlingen avslutad?
- Upplever du att behandlingen har varit till nytta? *(här vill vi veta om de brutit sitt beroende och om de känner sig trygga med detta)*
- Skulle du behöva ytterligare behandling?

7. SMADIT – metoden i sin helhet

Erbjudandet från polisen att få möjlighet till samtal med socialtjänsten/beroendevården är en metod för att minska onykter körning. Jag tänkte därför också ställa några frågor om själva metoden i sin helhet, vad du tycker om SMADIT. (SMADIT = Samverkan mot alkohol och droger i trafiken)

- Utifrån de erfarenheter som du har när det gäller den här metoden som innebär samarbete mellan polis, beroendevård och socialtjänst (ev. flera myndigheter, organisationer), hur ser du på de rutiner som finns? Vilken betydelse har det t.ex. om polisen ordnar direkttransport till beroendevården/ socialtjänsten för om man tackar ja eller nej till att gå vidare till någon form av samtal eller behandling? *(kan ha framkommit tidigare, i alla fall om personen varit med om det)*
- Skulle någonting kunna göras annorlunda/bättre?
- Tror du att denna metod har någon effekt för att färre personer ska köra fordon när de är påverkade av alkohol eller droger?

8. Situationen idag

Vi har pratat om själva händelsen och om hur du tycker att bemötandet har varit av polis och socialtjänst/beroendevård. När du nu tänker tillbaka, hur känner och tänker du idag?

- Vad tänker du idag om det som tidigare hänt?
- Hur ser din situation ut idag? Har du fått en tankeställare efter händelsen som medfört att du förändrat dina alkohol- och/eller drogvanor?
- Hur ser du på framtiden – tror du att du kommer att bli misstänkt för rattonykterhet (köra rattonykter) någon mer gång? Varför/varför inte? *(d.v.s. synen på modellens effekter/avspegling av attityd)*

9. Frågor om rattonykterhet, allmänt

(Ställs i mån av tid).

Slutligen har jag också några frågor om hur du ser på rattonykterhet allmänt.

- Hur tycker du att man i samhället ser på rattonykterhet? (T.ex. skamligt, macho osv)
- Vilket är det bästa sättet att minska rattonykterhet, enligt dig?
- Tycker du att det är viktigt med polisövervakning i trafiken för att förhindra att personer kör bil alkohol- eller drogpåverkade?
- Hur ser du på de straff som finns vid rattonykterhet?
- Hur vanligt tror du att det är med rattonykterhet? Har du t.ex. vänner och bekanta som har kört onyktra?

10. Frågor att ev. ställa i slutet, om det inte redan har kommit fram under intervjun

- Var blev du stoppad (vilken kommun och vilket län), dvs. till vilken polisstation fördes du?
- Hur viktigt är det i ditt liv att ha tillgång till bil (för t.ex. arbete osv – *i samband med denna fråga kan även frågan ställas om vilket yrke den intervjuade har*)?
- Vad var det som fick dig att ställa upp på den här intervjun?
- *Fråga om ålder behöver inte ställas, men däremot ska vi försöka få en uppfattning (tonåring, medelålders, äldre).*

Tack för att du ställde upp på den här intervjun!

Skulle du kunna tänka dig att medverka i en uppföljande intervju om ca 1 år?

(om "ja", skriv överenskommelse på särskild blankett)

2011-10-07

Förfrågan från VTI till Polismyndigheten i Östergötlands län

VTI (Statens väg- och transportforskningsinstitut) har erhållit forskningsmedel av Trafikverkets Skyltfonden, Rikspolisstyrelsen och Stiftelsen MHF: fond för trafiksäkerhet med syfte att utvärdera SMADIT (Samverkan mot alkohol och droger i trafiken) genom djupintervjuer med misstänkta rattfyllerister. Detta perspektiv har saknats i tidigare utvärderingar, men kan ge fördjupade insikter om varför misstänkta rattfyllerister tackar ja eller nej till erbjudande om kontakt med beroendevården/socialtjänsten, vilket i sin tur kan förbättra rutiner och utveckla SMADIT.

Har du som polis, vid mötet med den misstänkte rattfylleristen, möjlighet att hjälpa oss att hitta personer som vill låta sig intervjuas?

Vi föreslår att du i samband med provtagningen i Evidenzern och efter att du erbjudit SMADIT inbjuder den misstänkte rattfylleristen att delta i VTI:s forskningsstudie. Till din hjälp finns ett inbjudningskort i A5-format att ge till föraren. Vi önskar nå både de misstänkta rattfyllerister som tackat ja till att delta i SMADIT och de som tackat nej till att delta i SMADIT.

Som information till dig finns en sammanfattning av tidigare utvärderingar av SMADIT och en beskrivning av det projekt vi önskar hjälp med.

Observera att du som enskild polis kommer att vara anonym för oss som intervjuar och ingen koppling kommer att ske mellan dig och det som den intervjuade berättar.

Stort tack på förhand för din hjälp!

Har du några frågor eller funderingar så hör gärna av dig.

Susanne Gustafsson, projektledare
013 – 20 41 32, susanne.gustafsson@vti.se

Sonja Forward
013 – 20 41 33, sonja.forward@vti.se

Inger Forsberg
013 – 20 43 67, inger.forsberg@vti.se

Jonna Nyberg
013 – 20 41 69, jonna.nyberg@vti.se

Sammanfattning av tidigare utvärderingar inom SMADIT - Samverkan mot alkohol och droger i trafiken (Skelleftemodellen) samt nuvarande projekt

Tidigare utvärderingar

Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI, har tidigare genomfört en större nationell studie, "Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen", se Hrelja m.fl. (2009). Utvärderingen bestod av fyra undersökningar och varje sådan undersökning finns rapporterad i olika VTI notat, se Forsman (2009), Henriksson (2009), Wiklund (2009) och Hrelja & Forsberg (2009). Dessa går att ladda ner från www.vti.se om ytterligare fördjupning önskas.

Syftet med utvärderingarna var att

- analysera hur arbetet med Skelleftemodellen fungerat i olika kommuner och regioner,
- identifiera de huvudsakliga bristerna i projektet och analysera hur man kan komma till rätta med dessa,
- analysera hur övergången från projekt till löpande verksamhet ska gå till och vilken Vägverkets (nuvarande Trafikverkets) fortsatta roll ska vara,
- studera de samhällsekonomiska effekterna av Skelleftemodellen.

Av utvärderingarnas resultat framgår bl.a. att det bland de medverkande myndigheterna finns en positiv inställning till att arbeta med SMADIT och att verksamheten fungerar relativt bra i många län. Polisen önskar utbildning i motiverande samtal och mer kunskap om vad som händer med de misstänkta rattfylleristerna, en kunskap som de anser behövs för att upprätthålla motivationen till att arbeta med SMADIT.

Nuvarande projekt

I de utvärderingar som gjorts saknas den misstänkte rattfylleristens perspektiv och det konstateras att "Kunskap om den rattfulles upplevelser vid mötet med polis, socialtjänst och beroendevård borde kunna ge fördjupade insikter om varför rattfyllerister tackar ja eller nej, vilket i sin tur skulle kunna ligga till grund för förbättrade rutiner och motiverande samtal. Det är ett viktigt utvärderingsbehov." (Hrelja m.fl., 2009).

Syftet med detta projekt är därför att via intervjuer fånga den misstänkte rattfylleristens uppfattning, erfarenhet och nytta av SMADIT.

De **frågeställningar** som projektet söker svar på är framförallt:

Hur upplevde den misstänkte rattfylleristen mötet/samtalet med polisen? Hur ser den misstänkte rattfylleristen på de rutiner som finns kring SMADIT? Vad gjorde att man tackade ja eller nej till erbjudandet om samtal med beroendevården/socialtjänsten? Har det någon betydelse om polisen och beroendevården/socialtjänsten finns i anslutning till varandra? Har det någon betydelse om polisen ordnar direkttransport till

beroendevården/ socialtjänsten? Är det fler som tackar ja till erbjudandet om polisen är utbildad i motiverande samtal? Har eventuell tidigare rattfyllerikörning någon påverkan på beslutet att tacka ja eller nej till erbjudandet?

För de misstänkta rattfyllerister som även mött beroendevården/ socialtjänsten finns ytterligare frågeställningar:

Hur upplevde den misstänkte rattfylleristen mötet/ samtalet med beroendevården/ socialtjänsten? Hur var personalens förmåga att samtala om vad som hänt och informera om vad som erbjuds? Vad gjorde att man tackade ja eller nej till erbjudandet om vård/ behandling? Hur snabbt kom den misstänkte rattfylleristen till möte/ samtal med beroendevården/ socialtjänsten? Finns det någon åsikt om betydelsen av tidsförloppet mellan ertappandet och mötet/ samtalet med beroendevården?

Den **metod** som ska användas i projektet är djupintervjuer. Vi önskar nå personer som vid polisens samtal antingen tackat ja eller tackat nej till att träffa beroendevården/socialtjänsten. Vi önskar också nå personer som mötts av poliser som genomgått utbildning i motiverande samtal men även poliser som inte genomgått en sådan utbildning. Totalt önskar vi nå ca 20 misstänkta rattfyllerister.

Resultatet från studien ska användas för att förbättra SMADIT hos de myndigheter som använder den. En förbättring av SMADIT utifrån de misstänkta rattfylleristernas synpunkter, kan leda till att fler misstänkta rattfyllerister tackar ja till polisens erbjudande om samtal med beroendevården/socialtjänsten och att fler misstänkta rattfyllerister därmed kommer i behandling/får vård. Förhoppningen är att en förbättring av SMADIT kommer att leda till att antalet rattfyllerister minskar, vilket i sin tur leder till att trafiksäkerheten ökar och risken för att dödas eller skadas i trafiken minskar.

Rapporter

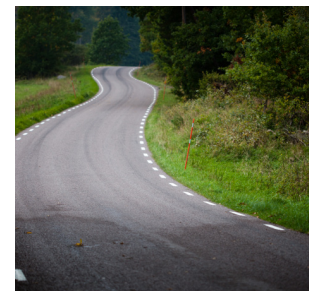
Forsman, Å. (2009). *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen - Kvantitativ uppföljning av processen*. VTI Notat 3. Statens väg- och transportforskningsinstitut, Linköping.

Henriksson, P. (2009). *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen - Enkätundersökning*. VTI Notat 4. Statens väg- och transportforskningsinstitut, Linköping.

Hrelja, R. & Forsberg, I. (2009). *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen - Kvantitativ uppföljning av processen*. VTI Notat 6. Statens väg- och transportforskningsinstitut, Linköping.

Hrelja, R., Forsman, Å., Forsberg, I., Henriksson, P. & Wiklund, M. (2009). *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen. Syntesrapport*. VTI Rapport 637. Statens väg- och transportforskningsinstitut, Linköping.

Wiklund, M. (2009). *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen – Samhällsekonomisk analys*. VTI Notat 5. Statens väg- och transportforskningsinstitut, Linköping.

Hej! Vill du vara med och påverka?

VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut, erbjuder dig att vara med i en forskningsstudie där SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, utvärderas.

Vi önskar intervjua dig oavsett om du tackar ja eller nej till polisens erbjudande om samtal med socialtjänst eller beroendevård. Intervjun handlar om dina erfarenheter i samband med polisens kontroll av rattonykterhet och om hur polisen bemött och samtalat med dig. Det du berättar för oss kommer aldrig att kunna knytas till dig som person. Som deltagare har du möjlighet att när som helst avbryta intervjun.

Om du är intresserad kontaktar du någon av oss nedan, så kan vi tillsammans komma överens om var och när intervjun kan genomföras.

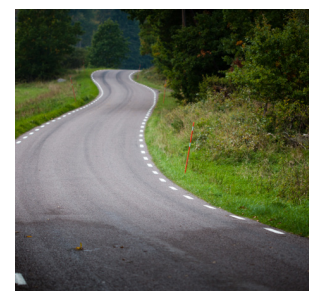
PROJEKTLEDARE

Susanne Gustafsson, 013 – 20 41 32,
susanne.gustafsson@vti.se

KONTAKTPERSONER

Inger Forsberg, 013 – 20 43 67,
inger.forsberg@vti.se

Jonna Nyberg, 013 – 20 41 69,
jonna.nyberg@vti.se

Hej! Vill du vara med och påverka?

VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut, erbjuder dig att vara med i en forskningsstudie där SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, utvärderas.

Vi önskar intervjua dig oavsett om du tackar ja eller nej till polisens erbjudande om samtal med socialtjänst eller beroendevård. Intervjun handlar om dina erfarenheter i samband med polisens kontroll av rattonykterhet och om hur polisen bemött och samtalat med dig. Det du berättar för oss kommer aldrig att kunna knytas till dig som person. Som deltagare har du möjlighet att när som helst avbryta intervjun.

Om du är intresserad kontaktar du någon av oss nedan, så kan vi tillsammans komma överens om var och när intervjun kan genomföras.

PROJEKTLEDARE

Susanne Gustafsson, 013 – 20 41 32,
susanne.gustafsson@vti.se

KONTAKTPERSONER

Inger Forsberg, 013 – 20 43 67,
inger.forsberg@vti.se

Jonna Nyberg, 013 – 20 41 69,
jonna.nyberg@vti.se

SMADIT - Samverkan mot alkohol och droger i trafiken

Vill du delta i en intervjustudie där den misstänkte rattonyktres erfarenheter vid mötet med polisen och socialtjänsten/beroendevården står i fokus?

Jag har tagit del av informationen på inbjudningskortet och tillåter härmed att mitt namn och telefonnummer får lämnas av socialtjänsten/beroendevården till någon av nedanstående kontaktpersoner på VTI (Statens väg- och transportforskningsinstitut) som är ett oberoende forskningsinstitut.

Personuppgifterna kommer *endast* att användas för att kontaktpersonerna på VTI ska kunna nå mig inför en eventuell intervju.

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande

.....
Telefonnummer (även riktnummer)

.....
Ort och datum

Kontaktpersoner, VTI:

Susanne Gustafsson, projektledare
013-204132, susanne.gustafsson@vti.se

Inger Forsberg
013-204377
inger.forsberg@vti.se

Jonna Nyberg
013-204169
jonna.nyberg@vti.se

VTI är ett oberoende och internationellt framstående forskningsinstitut som arbetar med forskning och utveckling inom transportsektorn. Vi arbetar med samtliga trafikslag och kärnkompetensen finns inom områdena säkerhet, ekonomi, miljö, trafik- och transportanalys, beteende och samspel mellan människa-fordon-transportssystem samt inom vägkonstruktion, drift och underhåll. VTI är världsledande inom ett flertal områden, till exempel simulatorteknik. VTI har tjänster som sträcker sig från förstudier, oberoende kvalificerade utredningar och expertutlåtanden till projektledning samt forskning och utveckling. Vår tekniska utrustning består bland annat av körsimulatorer för väg- och järnvägstrafik, väglaboratorium, däckprovsningsanläggning, krockbanor och mycket mer. Vi kan även erbjuda ett brett utbud av kurser och seminarier inom transportområdet.

VTI is an independent, internationally outstanding research institute which is engaged on research and development in the transport sector. Our work covers all modes, and our core competence is in the fields of safety, economy, environment, traffic and transport analysis, behaviour and the man-vehicle-transport system interaction, and in road design, operation and maintenance. VTI is a world leader in several areas, for instance in simulator technology. VTI provides services ranging from preliminary studies, highlevel independent investigations and expert statements to project management, research and development. Our technical equipment includes driving simulators for road and rail traffic, a road laboratory, a tyre testing facility, crash tracks and a lot more. We can also offer a broad selection of courses and seminars in the field of transport.

